

Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju na przykładzie gmin powiatu bydgoskiego

Implementation of the concept of sustainable development in communes of the Bydgoszcz district

Janusz Matuszewicz, Kazimierz Harłodziński

Instytut Geografii, Wydział Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki, UKW Bydgoszcz

Streszczenie: Problematyka opracowania dotyczy zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym. Dokonano analizy i oceny realizacji koncepcji rozwoju zrównoważonego w gminach wchodzących w skład powiatu bydgoskiego.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój (sustainable development), ład społeczny, ład ekonomiczny, ład środowiskowy, analiza, ocena, powiat bydgoski

Abstract: The issue of development concerns sustainable development at local level. An analysis and evaluation of the implementation of the concept of sustainable development was carried out in gminas constituting the Bydgoszcz district.

Key words: sustainable development, social order, economic order, environmental order, analysis, evaluation, Bydgoszcz district.

Wprowadzenie

25 lat temu na Konferencji Narodów Zjednoczonych na temat Środowiska Naturalnego i Rozwoju w Rio de Janeiro powiązано ochronę środowiska ze społeczno – gospodarczym wymiarem rozwoju, tworząc pojęcie rozwoju zrównoważonego (ang. *sustainable development*). Opracowano także program działań wskazujący sposoby osiągnięcia rozwoju zrównoważonego. Dziś niestety wiele z problemów pozostaje nadal aktualnych. Nie wszędzie podejmuje się odpowiednie działania, a rozwój zrównoważony wydaje się być tylko idea, do realizacji której nie dąży się.

Cel i zakres

Głównym celem niniejszego opracowania jest próba odpowiedzi na pytania:

- czy rozwój na poziomie lokalnym w Polsce odbywa się w sposób zrównoważony?

- czy koncepcję rozwoju zrównoważonego wprowadza się w życie, czy może pozostaje ona tylko ideą bez żadnych dowodów na realizację jej zasad?

Odpowiedź na te pytanie jest również bardzo istotna z punktu widzenia Konstytucji RP. Chodzi o zademonstrowanie czy polityka rozwoju prowadzona na poziomie lokalnym opiera się na konstytucyjnej zasadzie zrównoważonego rozwoju.

Zakres przestrzenny pracy obejmuje obszar wszystkich gmin wchodzących w skład powiatu bydgoskiego, położonego w województwie kujawsko – pomorskim.

Zakres czasowy wybrany do analiz obejmuje lata 2003 – 2009. Wybrany przedział wiąże się z intensywnym rozwojem jaki nastąpił po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Analiza rozpoczyna się w roku 2003, który jest ostatnim przed akcesją. Rok 2009 jako zakończenie badanego okresu został wybrany ze względu na dostępność większej ilości danych w porównaniu do następnych lat.

Materiały źródłowe

Podstawowe źródło danych stanowił Bank Danych Lokalnych dostępny w Portalu Informacyjnym Głównego Urzędu Statystycznego. Na podstawie danych pobranych z tego źródła obliczono wszystkie wykorzystane w opracowaniu wskaźniki, a także stworzono wykresy oraz ryciny obrazujące zmiany wartości wskaźników w badanym okresie.

W celu krótkiego scharakteryzowania badanych obszarów posłużono się informacjami zawartymi w aktualnych Studiach Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego poszczególnych gmin, a także informacjami publikowanymi przez dane ośrodki na ich oficjalnych portalach internetowych.

Rozwój zrównoważony

Aby opisać na czym polega idea rozwoju zrównoważonego należy w pierwszej kolejności wyjaśnić czym jest szeroko rozumiane pojęcie rozwoju. Według Barbary Piontek jest to *proces przeobrażeń, zmian, przechodzenia do stanów lub form bardziej złożonych lub pod pewnym względem doskonalszych, podporządkowany godności osoby ludzkiej i spełniający kryteria artykułowane przez depozyt niezrelatywizowanych wartości.*¹

Literatura tematyczna przedstawia bardzo wiele definicji zrównoważonego rozwoju. W niniejszym opracowaniu autorzy skłaniają się ku definicji przedstawionej przez B. Piontek. *Istotą rozwoju zrównoważonego i trwałego jest zapewnienie trwałej poprawy jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń poprzez kształtowanie właściwych proporcji między trzema rodzajami kapitału: ekonomicznym, ludzkim i przyrodniczym.*² Na podstawie powyższej definicji można zatem stwierdzić, że nadrzędnym celem rozwoju zrównoważonego jest polepszenie jakości ludzkiego życia. Do osiągnięcia tego celu wymagane są zintegrowane działania w trzech płaszczyznach: **gospodarczej, społecznej i przyrodniczej**. Elementem odróżniającym rozwój zrównoważony od rozwoju ukierunkowanego ściśle na korzyści ekonomiczne jest środowisko przyrodnicze, które pełniąc funkcję jednego z trzech ładów w idei rozwoju zrównoważonego, stawiane jest na równi z pozostałymi dwoma ładami. W rozwoju opartym na dążeniu do korzyści ekonomicznych, środowisko przyrodnicze nie jest uważane jako element wspierający rozwój, a często jest nawet uważane za barierę rozwojową, którą należy wyeliminować w celu osiągnięcia jak największych korzyści ekonomicznych. Najszerszą definicję rozwoju zrównoważonego stanowi 27 zasad zamieszczonych w „Deklaracji z Rio” w sprawie środowiska i rozwoju (*Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Annex I - „Rio Declaration on Environment and Development”*). Zasada czwarta powyższego dokumentu stanowi: „Aby osiągnąć

¹ Piontek B., *Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno – gospodarczego*, Wydawnictwo Hyla, Bytom 2006, s.20

² Piontek B., *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa – Kraków 2002, s.27

zrównoważony rozwój, ochrona środowiska powinna stanowić nierozłączną część procesu rozwoju i nie może być rozpatrywana oddzielnie od niego”. Zasada ta łączy dwa wąsko rozumiane procesy, do tej pory rozpatrywane niezależnie względem siebie: proces rozwoju i proces ochrony środowiska. W wyniku połączenia tych dwóch procesów powstaje szeroko rozumiany proces zrównoważonego rozwoju.

Historia zrównoważonego rozwoju

Pojęcie „zrównoważonego rozwoju” pojawiło się w latach 70. XX wieku, kiedy stało się jasne, że rozwój gospodarczy ma efekt uboczny, wynikający ze środków produkcji i konsumpcji. W książce „Granice wzrostu” opublikowanej w 1972 roku autorzy: Donella i Dennis Meadows wśród innych problemów ostrzegali przed konsekwencjami wykładniczego wzrostu populacji i konsumpcji ekonomicznej. Używając rewolucyjnego modelu komputerowego, pokazali oni przekonujące efekty wznrastających trendów w zapotrzebowaniu i zużywaniu, doprowadzających do wyczerpania zasobów naturalnych i poważnych skażeń w następnych dziesięcioleciach, co w efekcie miałyby doprowadzić do załamania się ziemskiego ekosystemu. Autorzy zwracali jednak uwagę, iż możliwa jest zmiana tych trendów wzrostu i doprowadzenie do sytuacji stabilności, a w efekcie „zrównoważenie” rozwoju, aby przyszłe pokolenia miały takie same szanse na realizację swoich potrzeb.

W 1987 roku Światowa Komisja Środowiska i Rozwoju opublikowała dokument „Nasza wspólna przyszłość” (*Report of the World Commission on Environment and Development „Our common Future”*), w którym zapisano: „Zrównoważony rozwój spełnia potrzeby obecnej generacji tak, aby nie przekreślić możliwości spełniania potrzeb przyszłych generacji.”

Jedną z najważniejszych konferencji w skali światowej, związanych z tematyką rozwoju zrównoważonego, była konferencja *United Nations Conference on Environment and Development*, w lipcu 1992 w Rio de Janeiro. Podczas konferencji opracowano dokumenty: „Deklaracja z Rio de Janeiro dotycząca Środowiska i Rozwoju” (*Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Annex I - „Rio Declaration on Environment and Development”*) oraz „Agenda 21” („Agenda 21” - *The United Nations Programme of Action from Rio*). Pierwszy z dokumentów zawiera 27 zasad tworzących podstawę do opracowania „Agendy 21”. Drugi dokument jest swoistym programem działań, które miałyby zostać podjęte przez decydentów w skali globalnej, krajowej oraz lokalnej, w wielu różnych obszarach związanych z oddziaływaniem człowieka na środowisko przyrodnicze, aby w efekcie osiągnąć stan równowagi, w którym rozwój społeczno – gospodarczy nie odbywa się kosztem środowiska przyrodniczego.

Rozwój zrównoważony w Polsce

Najważniejszym dokumentem wprowadzającym zasadę zrównoważonego rozwoju do ustawodawstwa polskiego jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. z 1997r. Nr 78, poz. 483). Art. 5. Konstytucji stanowi: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.” Z artykułu tego wynika, iż zasada zrównoważonego rozwoju jest w Polsce stawiana obok tak fundamentalnych zasad, jak niepodległość czy wolność i prawa człowieka. Zatem śmiało można pokusić się o stwierdzenie, iż Polska jest krajem, którego rozwój powinien dokonywać się w sposób zrównoważony. Autorzy niniejszego opracowania spróbują odpowiedzieć na pytanie na ile stwierdzenie to sprawdza się w polskiej rzeczywistości, w skali lokalnej, w odniesieniu do jednego powiatu.

Rozwój zrównoważony w skali lokalnej

W Art. 2. Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju³ zapisano: „Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej.” Artykuł 3. powyższej ustawy wymienia samorząd powiatowy i gminny jako podmioty odpowiedzialne za prowadzenie polityki rozwoju w skali lokalnej. Na podstawie powyższych przepisów można zatem stwierdzić, iż samorząd powiatowy oraz samorządy poszczególnych gmin zobowiązane są do realizacji rozwoju zrównoważonego.

Marek Klimek badając znaczenie rozwoju zrównoważonego dla kształtowania rozwoju lokalnego zauważa, że „celem istnienia i działania lokalnej wspólnoty samorządowej jest poprawa jakości życia mieszkańców gminy bądź powiatu poprzez realizację określonych zadań mających na celu zaspokojenie potrzeb zbiorowych oraz zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju”.⁴ Zestawiając powyższą tezę z definicją rozwoju zrównoważonego Barbary Piontek przedstawioną w początkowej części artykułu, Marek Klimek wysnuwa następujący wniosek na temat zależności między rozwojem zrównoważonym a rozwojem lokalnym: „jeżeli nadrzędnym celem istnienia i działania lokalnej wspólnoty samorządowej jest poprawa jakości życia społeczności lokalnej, to jest to równoznaczne ze stwierdzeniem, iż nadrzędnym celem istnienia i działania lokalnej wspólnoty samorządowej jest rozwój zrównoważony”.⁵

Powiat Bydgoski

Podstawy prawne funkcjonowania powiatu bydgoskiego

Funkcjonowanie powiatu bydgoskiego reguluje ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz.U. 1998 nr 91 poz. 578 z późniejszymi zmianami). Według powyższej ustawy pojęcie powiatu należy utożsamiać z lokalną wspólnotą samorządową oraz odpowiednim terytorium.

Podstawą prawną utworzenia powiatu bydgoskiego jest Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz.U. 1998 nr 96 poz. 603 z późniejszymi zmianami). Na podstawie powyższej ustawy wprowadzono podział terytorialny Polski na gminy, powiaty i województwa.

Rys historyczny⁶

Na ukształtowanie powiatu bydgoskiego wpływ wywarły różne kultury, które osiedlały się w tych okolicach. Wśród nich byli łowcy reniferów reprezentujący tak zwaną kulturę świderską. Ślady wskazują na ich obecność około 10.000 lat temu. Następnie w regionie przebywały kultury komornicka oraz osadnicy pochodzący z północno-zachodniej Europy. Kolejni osadnicy reprezentowali kultury ceramiki wstęgowej oraz pucharów lejkowych.

Czasy rzymskie również zapisały się w historii regionu. Powstawały tu osady, których pozostałości występują w Bydgoszczy, Pawłótku, Smukale czy Gościeradzu.

Jednocześnie na terenie powiatu bydgoskiego powstały grodziska: w Zamczysku, Strzelcach Górnych oraz w Gądeczu.

Najstarszą formą organizacyjną określa się kasztelaninę wyszogrodzką utworzoną w 1113 roku. Jednocześnie kultura powiatu bydgoskiego ściśle wiąże się z obecnością zakonu cystersów, którzy przybyli tu pod koniec XIII wieku. Ich obecność pozostawiła piękne zabytki architektoniczne, między innymi bazylikowy, trójnawowy kościół klasztorny

³ Dz.U. 2006 Nr 227 poz. 1658.

⁴ Klimek M., *Zrównoważony rozwój lokalny: teoria – planowanie – realizacja*, Agencja Wydawnicza – Edytorska EkoPress, Białystok 2010, s. 62

⁵ Ibid., s. 67

⁶ Opracowano na podstawie danych z serwisu internetowego powiatu bydgoskiego: www.powiat.bydgoski.pl

w Koronowie. Jednocześnie dzięki nim w regionie podziwiać można większość zabytkowych kościołów w części północnej powiatu.

Od końca XVI wieku w części południowo-wschodniej powiatu zaczęli się osadzać menonici. Pozostawili po sobie spuściznę w postaci kanałów irygacyjnych koło Strzelc, tarasów na skarpie koło Włók i Trzęsacza, jak również chat menonickich w okolicach Solca Kujawskiego. Zabytki związane z działalnością tego zakonu odnaleźć można w Przyłubiu, Makowiskach i Otorowie. Działalność zakonu menonitów przyniosła również korzyści dla powiatu bydgoskiego w dziedzinie inżynierii wodnej. W krótkim czasie z bagien i rozlewisk uczynili urodzajną krainę.

Wśród zabytków powiatu bydgoskiego znajdują się również siedziby ziemiańskie z drugiej połowy XIX wieku. Występują między innymi we Włókach, Wojnowie, Chełmszczonce, Wierzchucinku, Witoldowie, Słupowie, Łyskoniu, Krąpiewie, Kruszynie, Trzęsaczu, Gliszczu i Lisim Ogonie. Godną uwagi rezydencją w powiecie bydgoskim jest zespół pałacowo-parkowy w Ostromecku, na który składają się dwa pałace (z XVIII i XIX wieku) oraz piękny kompleks parkowy. Reprezentatywność tego miejsca podkreśla fakt, iż obecnie organizowane są tu konferencje, narady, wystawy oraz koncerty. Zespół pałacowo-parkowy stanowi również miejsce spacerów okolicznych mieszkańców, w tym również bydgoszczan.

Oprócz wspomnianych wyżej zabytków, w powiecie bydgoskim występuje mnogość obiektów zabytkowych, które są wynikiem różnorodności kultur rozwijających swoją działalność w tym rejonie na przestrzeni wieków. Wśród wielu zabytków godnymi wspomnienia są:

- zespół pocysterski w Koronowie, gotycki kościół pw. Św. Andrzeja w Koronowie,
- pochodzący z pierwszej połowy XIX wieku budynek koronowskiego ratusza,
- kościół parafialny „Sanktuarium maryjne” w Byszewie,
- pochodzący z 1633 roku dworek Leona Wyczółkowskiego w Gościeradzu, drewniany kościół pw. Św. Marii Magdaleny z XVII wieku,
- wiadukt kolejowy w Buszkowie koło Koronowa, muzeum rolnictwa przy Zespole Szkół Agro – Ekonomicznych w Karolewie,
- kościół pw. Św. Kazimierza w Kruszynie, pałacyk myśliwski w Brzozie Bydgoskiej, kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny z połowy XIX wieku w Kozielcu,
- drewniany kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z XVIII wieku, solecki ratusz z przełomu XIX i XX wieku.

Ogólna charakterystyka powiatu

Powiat bydgoski usytuowany jest w środkowo - zachodniej części województwa kujawsko – pomorskiego. Graniczą z nim powiaty: chełmiński, inowrocławski, nakielski, toruński, tucholski, świecki oraz żniński. Zajmuje powierzchnię 139412 ha (1394 km²), co stanowi 7,8% powierzchni województwa. W skład powiatu wchodzi 8 gmin, w tym 2 miejsko – wiejskie i 6 wiejskich. Dwa ośrodki posiadają status miasta: Koronowo i Solec Kujawski. Siedziba władz powiatu znajduje się w Bydgoszczy. Powiat położony jest w korzystnym sąsiedztwie miasta wojewódzkiego, ma także dogodne położenie komunikacyjne. Przez tereny powiatu przebiegają ważne linie kolejowe, a także drogi o znaczeniu zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Na terenach powiatu dominują funkcje przemysłowe i rolnicze, jednak równie ważną rolę odgrywają funkcje mieszkaniowe i handlowe, realizowane w kształtującej się strefie podmiejskiej Bydgoszczy. Według danych za rok 2009, powiat zamieszkuje około 103 tys. osób. Od roku 2000 zauważyć można napływ ludności do powiatu, co niesie za sobą rozwój budownictwa mieszkaniowego.

Rycina 1. Lokalizacja powiatu bydgoskiego w granicach województwa kujawsko-pomorskiego
Źródło: Opracowanie własne

Podział terytorialny powiatu

Według Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 1998 r. w sprawie utworzenia powiatów (Dz.U. 1998 nr 103 poz. 652), powiat bydgoski obejmuje gminy: Białe Błota, Dąbrowa Chełmińska, Dobrcz, Koronowo, Nowa Wieś Wielka, Osielsko, Sicienko, Solec Kujawski.

1. Ogólna charakterystyka gminy Białe Błota

Rycina 2. Lokalizacja gminy Białe Błota w granicach powiatu bydgoskiego
Źródło: Opracowanie własne

Białe Błota to gmina wiejska znajdująca się w południowo - zachodniej części powiatu bydgoskiego na obszarze Pradoliny Toruńsko – Eberswaldzkiej. Przez teren gminy przepływa rzeka Noteć połączona z Kanałem Noteckim. Siedziba władz gminy usytuowana jest w miejscowości Białe Błota w odległości 3 km od Bydgoszczy. Graniczy z gminami: od wschodu z Nową Wsią Wielką, od południa z Łabiszynem i Szubinem, od zachodu z Nakłem n. Notecią, od północy z Bydgoszczą i Sicieniem. W gminie znajduje się 11 sołectw. Zajmuje powierzchnię 12242 ha, co stanowi 8,74% powierzchni powiatu bydgoskiego. Użytki rolne stanowią około 36% powierzchni, użytki leśne około 52%, a pozostałe tereny, w tym tereny zurbanizowane, nieużytki, wody, zajmują około 12%. Tylko niewielka część gruntów stanowi własność gminy, co stwarza problemy dla lokalizacji inwestycji publicznych. Przez tereny gminy przebiegają trzy drogi krajowe, dwie trasy kolejowe, a także w granicach gminy znajduje się Port Lotniczy Bydgoszcz im. Ignacego Paderewskiego obsługujący zarówno połączenia krajowe, jak i międzynarodowe. W gminie

Białe Błota mieszkają 15703 osoby (dane za rok 2009). W ostatnich latach liczba ludności zwiększa się. Dzieje się tak głównie dzięki osiedlaniu się osób z innych gmin a zwłaszcza z Bydgoszczy.

2. Ogólna charakterystyka gminy Dąbrowa Chełmińska

Rycina 3. Lokalizacja gminy Dąbrowa Chełmińska w granicach powiatu bydgoskiego

Źródło: Opracowanie własne

Gmina Dąbrowa Chełmińska jest gminą wiejską znajdującą się we wschodniej części powiatu bydgoskiego, jest jedyną gminą powiatu położoną na prawym brzegu Wisły. Władze gminy mieszczą się we Wsi Dąbrowa Chełmińska oddalonej o 25 km od centrum miasta Bydgoszczy i 42 km od Torunia. Gmina zajmuje powierzchnię 12504 ha. Użytki rolne zajmują 5318 ha, co stanowi 42,5% powierzchni gminy, lasy zajmują 5546 ha, a ich udział w powierzchni gminy wynosi 44,4%. 3 obszary na terenie gminy należą do sieci Natura 2000: Dolina Dolnej Wisły, Solecka Dolina Wisły, Torfowisko Linie. Wynikają z tego faktu uwarunkowania mające wpływ na sposób zagospodarowania terenu i kierunki dalszego rozwoju Gminy. Na obszarze gminy znajduje się 25 miejscowości wiejskich połączonych w 14 sołectw. W gminie mieszka 7555 osób (2009). Ponad połowa ludności skupiona jest w 3 największych ośrodkach wiejskich: Dąbrowie Chełmińskiej, Ostromecku oraz Czarzach.

3. Ogólna charakterystyka gminy Dobrcz

Rycina 4. Lokalizacja gminy Dobrcz w granicach powiatu bydgoskiego

Źródło: Opracowanie własne

Gmina Dobrcz jest gminą wiejską położoną w północno – wschodniej części powiatu bydgoskiego. Rzeka Wisła stanowi wschodnią granicę gminy. Władze mają swoją siedzibę we Wsi Dobrcz oddalonej o 22 km od centrum Bydgoszczy i 50 km od Torunia. Gmina zajmuje obszar 13007ha, z czego aż 83% stanowią użytki rolne (10787 ha). Lasy zajmują 865 ha, co stanowi 6,6% powierzchni gminy. Dwa obszary na terenie gminy włączono do sieci Natura 2000, są to Dolina Dolnej Wisły i Solecka Dolina Wisły. Wiele obszarów na terenie gminy

wykazuje się dużą atrakcyjnością turystyczną. Przez tereny gminy przebiegają dwie drogi krajowe: nr 5 i 56, a także magistrala kolejowa łącząca Śląsk z portami Trójmiasta. Na obszarze gminy znajdują się 32 miejscowości łączące się w 21 sołectw. Gminę zamieszkuje 9745 osób (dane za rok 2009), a ze względu na podmiejski charakter gminy i położenie w pobliżu dużego ośrodka miejskiego jakim jest Bydgoszcz, populacja gminy z roku na rok zwiększa się.

4. Ogólna charakterystyka gminy Koronowo

Rycina 5. Lokalizacja gminy Koronowo w granicach powiatu bydgoskiego

Źródło: Opracowanie własne

Gmina miejsko – wiejska Koronowo położona jest w północnej części powiatu bydgoskiego. Jest to jedna z największych gmin województwa, zajmuje obszar 41153 ha. Od północy graniczy z gminami: Gostycyn i Lubiewo, od wschodu z gminami: Pruszcz, Dobrcz i Świekatowo, od południa z gminami: Osielsko, Sicienko i m. Bydgoszcz, od zachodu z gminą Sośno. Siedziba władz gminnych znajduje się w mieście Koronowo zajmującym 2800 ha, położonym w odległości 29 km od centrum miasta Bydgoszczy i 80 km od Torunia. Użytki rolne zajmują powierzchnię 23373 ha, a lasy 12580ha, co stanowi odpowiednio 56,8% i 30,6% ogólnej powierzchni gminy. Gleby gminy Koronowo są dość dobrej jakości. Obecność Zalewu Koronowskiego i dużych kompleksów leśnych sprzyja rozwojowi funkcji turystyczno – wypoczynkowej. Różnorodne warunki przyrodnicze sprawiają, że gmina jest atrakcyjnym miejscem letniego wypoczynku. Przez tereny gminy przebiegają drogi krajowe nr 25 i nr 56. Na terenie gminy, oprócz miasta Koronowo, znajdują się 33 wsie sołeckie. Gminę zamieszkuje 23,5 tys. osób, z tego 11 tys. mieszka w mieście (według danych za rok 2009).

5. Ogólna charakterystyka gminy Nowa Wieś Wielka

Gmina Nowa Wieś Wielka jest gminą wiejską położoną w południowej części powiatu bydgoskiego. W jej granicach znajduje się 18 miejscowości w ramach 15 sołectw. Władze gminy mają swoją siedzibę w miejscowości Nowa Wieś Wielka oddalonej o 22 km od centrum miasta Bydgoszczy i 48 km od Torunia. Obszar gminy to 14847 ha, z czego 9352 ha czyli około 63% powierzchni całkowitej zajmują lasy, dzięki czemu gmina należy do najbardziej zalesionych jednostek województwa kujawsko – pomorskiego. Użytki rolne zajmują 4113 ha, co stanowi 27% powierzchni całkowitej. Ponad 60% powierzchni gminy zajmują obszary prawnie chronionego krajobrazu, co niewątpliwie wpływa pozytywnie na atrakcyjność turystyczną. Gmina liczy sobie 8962 mieszkańców (dane za rok 2009), z których aż 74% skupia się w dwóch największych zespołach miejscowości: Brzoza z Olimpinem oraz Nowa Wieś Wielka z Dziemionną. Zjawisko to wpływa korzystnie na realizację zadań własnych związanych z infrastrukturą społeczną i techniczną. W ostatnich latach ilość mieszkańców powoli zwiększa się, co wynika ze znacznego rozwoju budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego, realizowanego w przeważającej części przez mieszkańców Bydgoszczy.

Rycina 6. Lokalizacja gminy Nowa Wieś Wielka w granicach powiatu bydgoskiego
Źródło: Opracowanie własne

6. Ogólna charakterystyka gminy Osielsko

Rycina 7. Lokalizacja gminy Osielsko w granicach powiatu bydgoskiego
Źródło: Opracowanie własne

Gmina Osielsko jest gminą wiejską wchodzącą w skład powiatu bydgoskiego, położoną na północnych obrzeżach Bydgoszczy. Od północnego zachodu graniczy z gminą Koronowo, od północnego wschodu z gminą Dobrcz, od południa z Bydgoszczą, od zachodu z gminą Sicienko. Na obszarze gminy znajduje się 7 sołectw. Gmina zajmuje powierzchnię 10172 ha, z czego 5888 ha zajmują lasy, a 3101 ha użytki rolne, co stanowi odpowiednio 58% i 31% ogólnej powierzchni gminy. Przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 5 łącząca Bydgoszcz z Gdańskiem oraz magistrale kolejowe w kierunku wybrzeża. Osielsko plasuje się w czołówce rankingu województwa jeżeli chodzi o ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych oraz nakłady inwestycyjne. Na terenie gminy mieszka 10961 osób (dane za rok 2009). Liczba mieszkańców systematycznie wzrasta, głównie w wyniku osadnictwa ludności napływowej i silnemu rozwojowi budownictwa mieszkaniowego.

7. Ogólna charakterystyka gminy Sicienko

Gmina Sicienko to gmina wiejska położona w północno – zachodniej części powiatu bydgoskiego. Sąsiaduje z miastem Bydgoszcz oraz z gminami: Koronowo, Białe Błota, Mrocza, Nakło i Sośno. W skład gminy wchodzi 37 miejscowości skupionych w 20 sołectwach. Rozciąga się na powierzchni 17999 ha. Około 72% powierzchni zajmują użytki rolne, co wskazuje na rolniczy charakter gminy. Sicienko koncentruje aż 20% ogółu użytkowników

Rycina 8. Lokalizacja gminy Sienko w granicach powiatu bydgoskiego

Źródło: Opracowanie własne

rolnych powiatu, mimo że udział gminy w powierzchni ogólnej jest znacznie mniejszy i sięga niecałych 13%. Tereny leśne stanowią jedynie niecałe 20% powierzchni ogólnej, co jest wartością znacznie niższą od średniej w powiecie. Na obszarze gminy znajdują się tereny należące do sieci Natura 2000: Dolina Noteci oraz Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego. Gmina jest zamieszkała przez 9300 osób (dane za rok 2009). Ludność na terenie gminy jest dość mocno rozproszona. Łącznie występuje aż 15 miejscowości liczących ponad 200 mieszkańców, które skupiają około 78% ludności gminy. Liczba mieszkańców zwiększa się z roku na rok, gdyż Sienko rozwija się jako gmina podmiejska Bydgoszczy, dzięki czemu występuje tu zjawisko napływu ludności z miasta.

8. Ogólna charakterystyka gminy Solec Kujawski

Rycina 9. Lokalizacja gminy Solec Kujawski w granicach powiatu bydgoskiego

Źródło: Opracowanie własne

Gmina miejsko – wiejska Solec Kujawski położona jest w południowo – wschodniej części powiatu bydgoskiego, na lewym brzegu Wisły. Siedziba władz gminy znajduje się w mieście Solec Kujawski oddalonym o 20 km od Bydgoszczy i 35 km od Torunia. W skład gminy oprócz miasta Solec Kujawski wchodzi jeszcze 15 wsi łączących się w 5 sołectw. Gmina zajmuje powierzchnię 175 km², z czego 156 km² to obszary wiejskie, a 19 km² to obszar miasta Solec Kujawski. W gminie przeważają tereny zalesione, które stanowią aż 74% ogólnej powierzchni. Tak duża lesistość należy do najwyższych spośród gmin w województwie. Tereny Puszczy Bydgoskiej to miejsce chętnie odwiedzane przez turystów. Przez teren gminy Solec Kujawski, wzdłuż koryta Wisły, przebiega obszar specjalnej ochrony ptaków, należący do sieci Natura 2000 – Dolina Dolnej Wisły. Użytki rolne zajmują jedynie około 15% ogólnej powierzchni gminy. Przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 10 oraz

linia kolejowa nr 18 z Piły do Warszawy. W gminie mieszka 16,4 tys. osób, z czego zaledwie 1,1 tys. to ludność wiejska (dane za rok 2009).

Analiza ładu społecznego

Ład społeczny w zrównoważonym rozwoju lokalnym, jak sama nazwa wskazuje, skupia się głównie na aspektach rozwoju związanych ze społeczeństwem danego obszaru. Jak wynika z badań T. Borysa⁷, 11 z zasad zrównoważonego rozwoju przyjętych w 1992 roku na konferencji w Rio de Janeiro odnosi się bezpośrednio do ładu społecznego:

- zasada 1 - ludzie stanowią centrum zainteresowania w procesie trwałego i zrównoważonego rozwoju; mają prawo do zdrowego oraz twórczego życia w harmonii z przyrodą,
- zasada 3 - należy prawo do rozwoju egzekwować tak, by sprawiedliwie uwzględniać rozwojowe i środowiskowe potrzeby obecnych i przyszłych pokoleń,
- zasada 5 - dla zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zmniejszenia różnic w poziomie życia większości ludzi na świecie współpracować powinny państwa i ludzie, co pozwoli na realizację zasadniczego zadania – zwalczenia ubóstwa,
- zasada 7 - państwa powinny współpracować w duchu ogólnoświatowego partnerstwa w celu zachowania i ochrony ekosystemu Ziemi oraz przywracania jego zdrowia i integralności, ponosząc za jego stan wspólną, ale zróżnicowaną odpowiedzialność,
- zasada 8 - państwa powinny ograniczyć bądź wyeliminować modele produkcji lub konsumpcji zakłócające zrównoważony rozwój oraz promować odpowiednią politykę demograficzną, co pozwoli osiągnąć trwałą i zrównoważony rozwój oraz poprawę jakości życia wszystkich ludzi,
- zasada 10 - na poziomie państwa każdy obywatel powinien mieć zapewniony odpowiedni dostęp do informacji dotyczącej środowiska, która jest w posiadaniu władzy publicznej, bowiem zagadnienia środowiskowe są na każdym poziomie najlepiej rozwiązywane przy udziale wszystkich obywateli,
- zasada 20 - ważnym aspektem osiągnięcia trwałego i zrównoważonego rozwoju jest pełny udział kobiet w działaniach w tym zakresie, kobiety odgrywają żywotną rolę w zarządzaniu środowiskiem i w jego rozwoju,
- zasada 21 - do rozwijania światowego partnerstwa trzeba zmobilizować twórczość, ideały i odwagę ludzi młodych, pomoże to osiągnąć trwałą i zrównoważony rozwój oraz zapewnić lepszą przyszłość dla wszystkich,
- zasada 22 - państwa powinny wspierać tożsamość, kulturę i zainteresowania wspólnot, umożliwić im efektywny udział w osiąganiu trwałego i zrównoważonego rozwoju, bowiem ludność tubylcza i ich wspólnoty, ze względu na swoje doświadczenie i tradycję, odgrywają znaczącą rolę w zarządzaniu środowiskiem i w jego rozwoju,
- zasada 23 - środowisko i zasoby naturalne należące do społeczności uciskanych, znajdujących się pod dominacją bądź okupacją, powinny być chronione,
- zasada 27 - konieczna jest współpraca państw i społeczeństw, w duchu partnerstwa przy wypełnianiu zasad zawartych w Deklaracji, zmierzająca do rozszerzania prawa międzynarodowego w zakresie osiągania trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Ten sam autor we wspomnianym dziele dokonuje podziału poszczególnych łądów rozwoju zrównoważonego na dziedziny. Oto wykaz dziedzin ładu społecznego:

---

⁷ Na podstawie Borys T., *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2005, s. 317-320
[w:] Borys T., *Raport z realizacji pracy „Zaprojektowanie i przetestowanie ram metodologicznych oraz procedury samooceny gmin na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju w Systemie Analiz Samorządowych (SAS)”, Jelenia Góra-Poznań 2008*

- demografia,
- edukacja (w tym oświata),
- pomoc społeczna,
- zdrowie,
- bezpieczeństwo publiczne,
- mieszkalnictwo,
- kultura, sport i rekreacja (styl życia),
- partycypacja społeczna,
- aktywność na rynku pracy,
- ład instytucjonalno – polityczny.

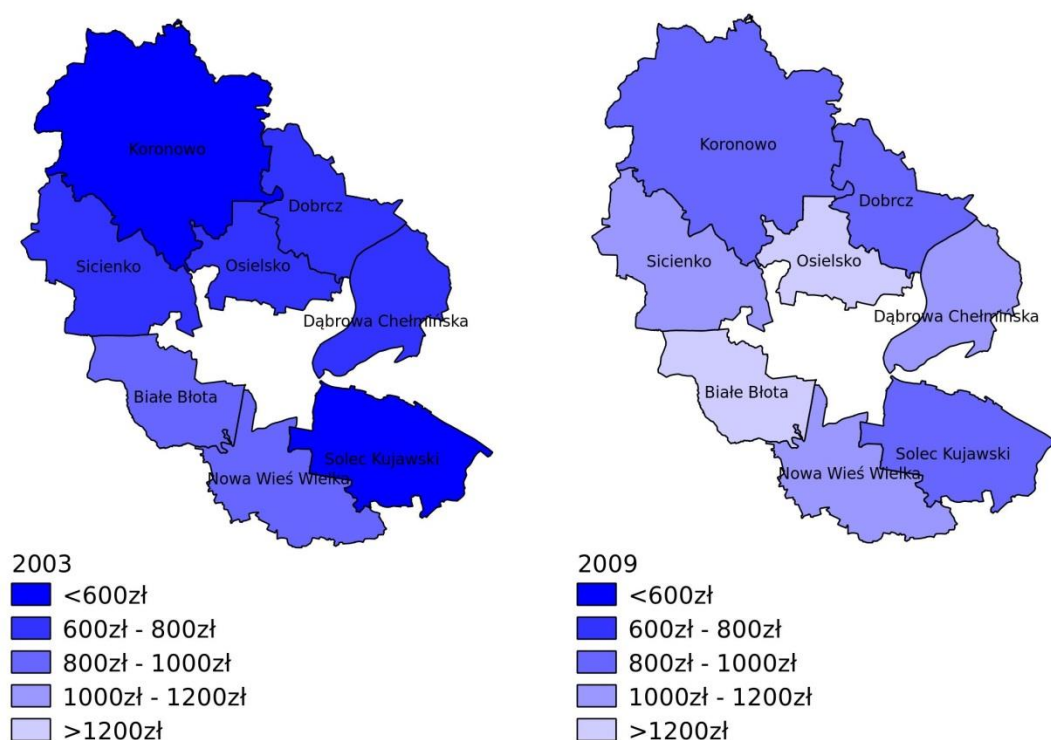
W ramach każdej z wyżej wymienionych dziedzin można wyodrębnić bardzo wiele wskaźników pozwalających zidentyfikować stopień realizacji zasad ładu społecznego rozwoju zrównoważonego. W niniejszym opracowaniu, autorzy postanowili się skupić się głównie na analizie wskaźników odnoszących się do kwestii finansowych. Na wybór tego rodzaju wskaźników miała wpływ dostępność danych dla wszystkich gmin badanego obszaru oraz porównywalność otrzymanych wyników i na tej podstawie ocena stopnia rozwoju poszczególnych gmin. Poddano analizie również innego typu wskaźniki, nie związane z kwestiami finansowymi, jeżeli uznano, iż dany wskaźnik jest wyjątkowo istotny w kontekście oceny ładu społecznego lokalnego rozwoju zrównoważonego.

1. Wydatki na oświatę i wychowanie

Wychowanie oraz edukacja są bardzo ważnymi elementami w życiu człowieka. Zwłaszcza w dzisiejszych czasach edukacja jest niezwykle istotna, ze względu na proces rozwoju miast, które stawiają na wiedzę oraz rozwój technologii. Im więcej państwo zainwestuje w mieszkańców, tym większe korzyści z tego uzyska, bowiem w ten sposób inwestuje w przyszłość kraju. Jednocześnie stwarza szansę dla młodych ludzi na osiągnięcie wyższego standardu życia w dorosłości, bowiem lepsze wykształcenie wiąże się z lepszymi zarobkami, to zaś przyczynia się do wyższej jakości życia.

Poniższa rycina przedstawia zmianę w wydatkach na oświatę i wychowanie na jedną osobę w latach 2003 i 2009 w gminach powiatu bydgoskiego.

Wydatki na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

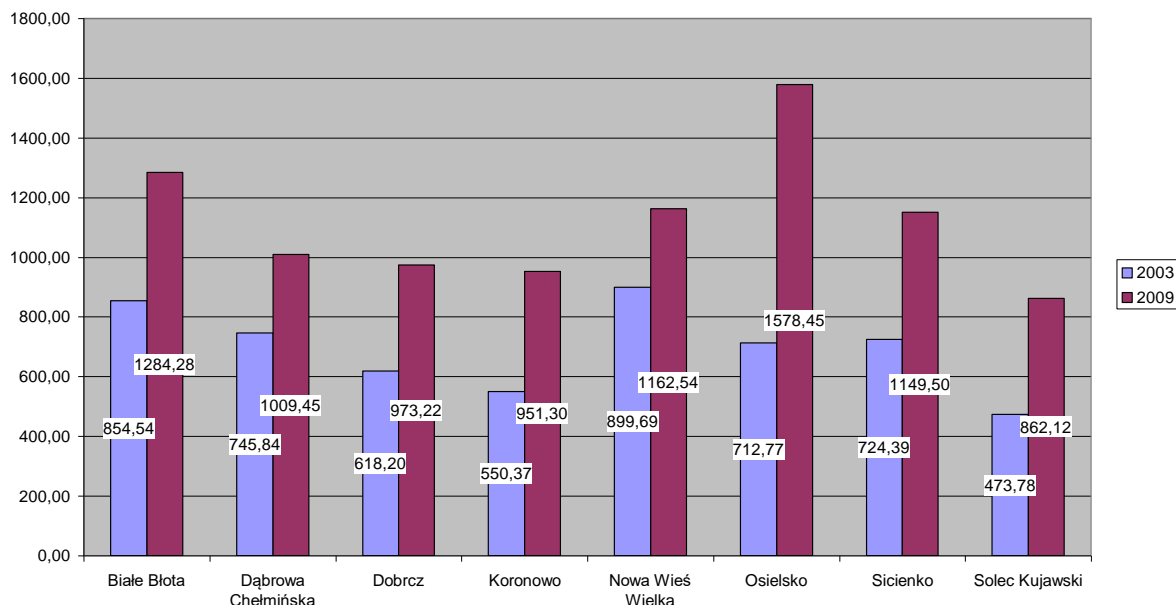
Rycina 10. Wydatki na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rycina 10. przedstawia w jaki sposób zmieniły się wydatki na jednego mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w dziedzinie oświaty i wychowania. Zauważamy, że w 2003 roku wydatki w całym powiecie nie przekraczały kwoty 1000 zł. W najlepszej sytuacji znajdowały się gminy Białe Błota oraz Nowa Wieś Wielka. Wydatki na jednego mieszkańca w tych gminach mieszczą się w przedziale 800-1000 zł. Gminy Dobrcz, Dąbrowa Chełmińska, Osielsko oraz Sicienko wykazały wydatek na mieszkańca w przedziale 600-800 zł. W najgorszej sytuacji natomiast znajdowały się gminy Koronowo i Solec Kujawski. Rok 2009 przyniósł znaczne zmiany. Już same przedziały wydatków zmieniły się, bowiem wydatki gmin na oświatę i wychowanie nie spadły poniżej 800 zł. Zatem przedział 800-1000 zł stanowi dolną granicę wydatków na jednego mieszkańca. W tym przypadku w najgorszej sytuacji znalazły się gminy Koronowo, Dobrcz oraz Solec Kujawski, których wydatki na oświatę i wychowanie na mieszkańca znajdują się w przedziale 800-1000 zł. Następnie przedział 1000-1200 zł obejmuje gminy Dąbrowa Chełmińska, Nowa Wieś Wielka, jak również Sicienko. Największe wydatki natomiast zauważamy w gminach Białe Błota oraz Osielsko. Dla dokładniejszego zobrazowania zmian warto przyjrzeć się poniższemu wykresowi.

Wykres 1. Wydatki na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Wykres przedstawiający wydatki na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres przedstawia zmiany, które zauważyć można na pierwszy rzut oka. Wydatki na oświatę i wychowanie na mieszkańca wzrosły w przypadku każdej gminy. W gminie Białe Błota wydatki wzrosły o 429,74 zł (w roku 2003 wyniosły 854,54 zł, zaś w 2009 1284,28 zł). Gmina Dąbrowa Chełmińska notuje niższy niż w przypadku Białych Błot wzrost wydatków w wysokości 263,61 zł. W najtrudniejszej sytuacji pod względem wydatków na oświatę i wychowanie znajdują się gminy Dobrcz, Koronowo, oraz Solec Kujawski, gdzie wydatki w 2009 roku nie przekraczały kwoty 1000 zł. Kwoty powyżej 1000 zł na mieszkańca wydawane były w 2009 roku w gminach Białe Błota, Dąbrowa Chełmińska, Nowa Wieś Wielka, Osielsko oraz Sicienko. Z tych gmin w najlepszej sytuacji są Białe Błota z wynikiem 1284,28 zł w 2009 roku oraz Osielsko z kwota 1578,45 zł. Warto zwrócić uwagę właśnie na tą gminę, gdyż wzrost wydatków wyniósł aż 865,68 zł. Związane jest to z silną peryferyzacją tej gminy. Ponadto nowo napływający mieszkańcy reprezentują raczej klasę ludzi zamożnych, czego świadectwem jest standard nowo wybudowanych domów. Gmina w czasie od 2003 roku zyskała wielu nowych podatników, którzy wzbogacają jej budżet, w związku z czym jest w stanie zwiększyć w znaczny sposób wydatki na tak istotną dziedzinę życia, jaką jest oświata i wychowanie.

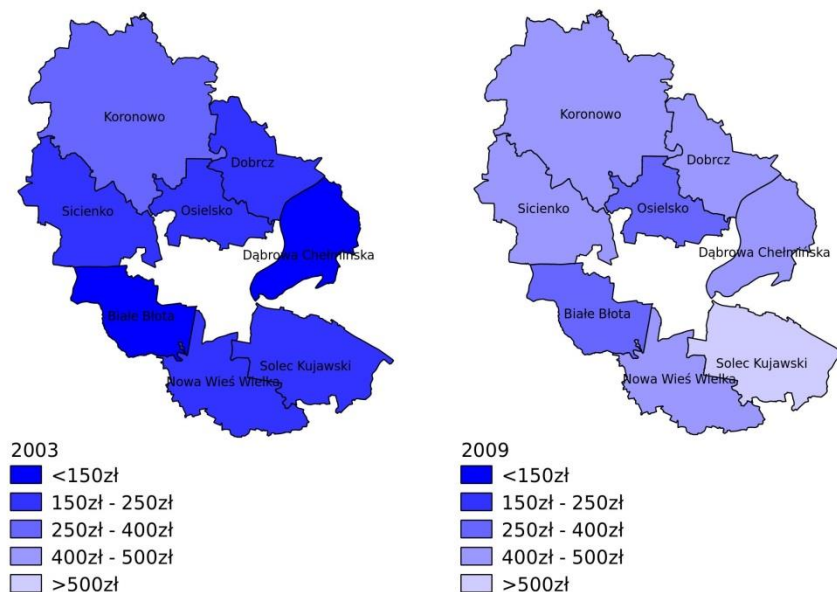
2. Wydatki na opiekę społeczną

Opieka społeczna jest nieodzownym elementem opieki gminy nad swoimi mieszkańcami. Według Art. 2. Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593) pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Opiekę społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, przy czym współpracują one w tym zakresie z różnymi organizacjami społecznymi i pozarządowymi czy na przykład z Kościołem Katolickim. Opieka społeczna jest jednym z fundamentalnych praw człowieka, która w odpowiedni sposób zapewniana zwiększa zaufanie mieszkańców

do państwa.

Wydatki na opiekę społeczną ogółem na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

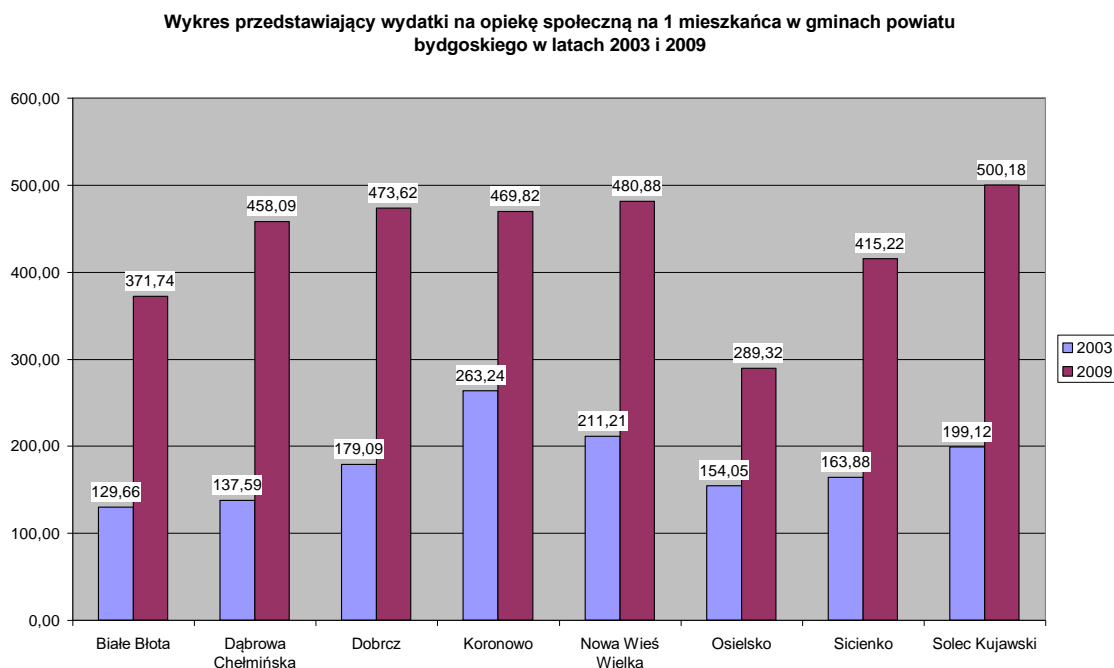

Rycina 11. Wydatki na opiekę społeczną na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższa rycina przedstawia dane dotyczące wydatków gminy na mieszkańca w zakresie opieki społecznej. Porównując rok 2003 z 2009 zauważamy znaczną różnicę w przedziałach wydatków ponoszonych na opiekę społeczną. W 2003 roku żadna z gmin nie wykazała wydatków powyżej przedziału 250 zł-400 zł. Najmniejsze wydatki prezentowały się w gminach Białe Błota oraz Dąbrowa Chełmińska, które znajdują się w przedziale wydatków poniżej 150 zł. Najwięcej zaś przeznaczono na opiekę społeczną w gminie Koronowo, której wydatki mieszczą się przedziale 250-400 zł. Wydatki pozostałych gmin wpisują się w przedział 150-250 zł.

Sytuacja ta uległa zmianie w 2009 roku. Wszystkie gminy zwiększyły wydatki na mieszkańca w zakresie opieki społecznej. W tym roku żadna z badanych gmin nie wykazała wydatków poniżej przedziału 250 zł-400 zł, co jest bardzo dobrym znakiem, zwłaszcza dla mieszkańców tych gmin. Największe wydatki, zajmujące przedział powyżej 500 zł wykazuje gmina Solec Kujawski. Wydatki na poziomie przedziału 400 zł-500 zł wykazała znaczna część gmin, wśród nich są Koronowo, Sicienko, Dobrcz, Dąbrowa Chełmińska oraz Nowa Wieś Wielka. Natomiast najmniej korzystnie wypadły gminy Białe Błota oraz Osielsko, gdzie wydatki na opiekę społeczną znajdowały się w przedziale 250 zł-400 zł.

Wykres 2. Wydatki na opiekę społeczną na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Czas od 2003 do 2009 roku przyniósł wiele zmian w tym zakresie, które dokładniej ukazuje powyższy wykres, przedstawiający dokładne dane liczbowe.

Powyższe zestawienie ukazuje jak znaczne zmiany zaszły w przeciągu 6 lat w zakresie wydatków na opiekę społeczną na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego. Zauważamy zdecydowaną różnicę pomiędzy rokiem 2003 i 2009. Największą zmianę zauważamy w przypadku gminy Dąbrowa Chełmińska, gdzie wzrost wydatków wyniósł 320,50 zł. W następnej kolejności jest Solec Kujawski, różnica między 2003 a 2009 rokiem wynosi 301,06 zł. Gmina Dobrcz wykazała wzrost wydatków o kwotę 294,52 zł, zaś Nowa Wieś Wielka o 269,66 zł. W następnej kolejności pod względem wzrostu wydatków jest Sicienko, gdzie różnica wyniosła 251,34 zł oraz Koronowo ze wzrostem 206,58 zł. Najmniejsze wydatki natomiast przeznaczane były w gminie Osielesko. Wzrost wydatków wynosi jedynie 135,26 zł i jest najniższym wynikiem w całym powiecie bydgoskim.

Do zadań w zakresie opieki społecznej ujętych w wykazie finansowania znajdują się wydatki płynące do domów pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, terenowych ośrodków pomocy społecznej, żłobków, jak i wydatki na zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Wykres 2. przedstawia pozytywny trend wzrostu wydatków na mieszkańca, co wiąże się z lepszą opieką społeczną. Jednak nie są to nadal kwoty wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa osobom, w trudnych sytuacjach życiowych.

3. Wydatki na gospodarkę mieszkaniową

Zadania gminy w zakresie gospodarki mieszkaniowej są kolejnym przykładem na opiekę gminy nad mieszkańcami znajdującymi się w trudnej sytuacji. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. 2001 Nr 71 poz. 733) określa zadania gminy w zakresie gospodarki mieszkaniowej. Jak podaje Art. 4. wspomnianej Ustawy zadaniem własnym gminy jest właśnie zapewnienie potrzeb mieszkaniowych wspólnocie samorządowej. Gmina powinna zapewniać lokale socjalne oraz zamienne, również zapewniać zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych gospodarstw o niskich dochodach. Również w przypadku nakazu komorniczego na opuszczenie lokalu, gmina wskazuje takiej osobie pomieszczenie zastępcze.

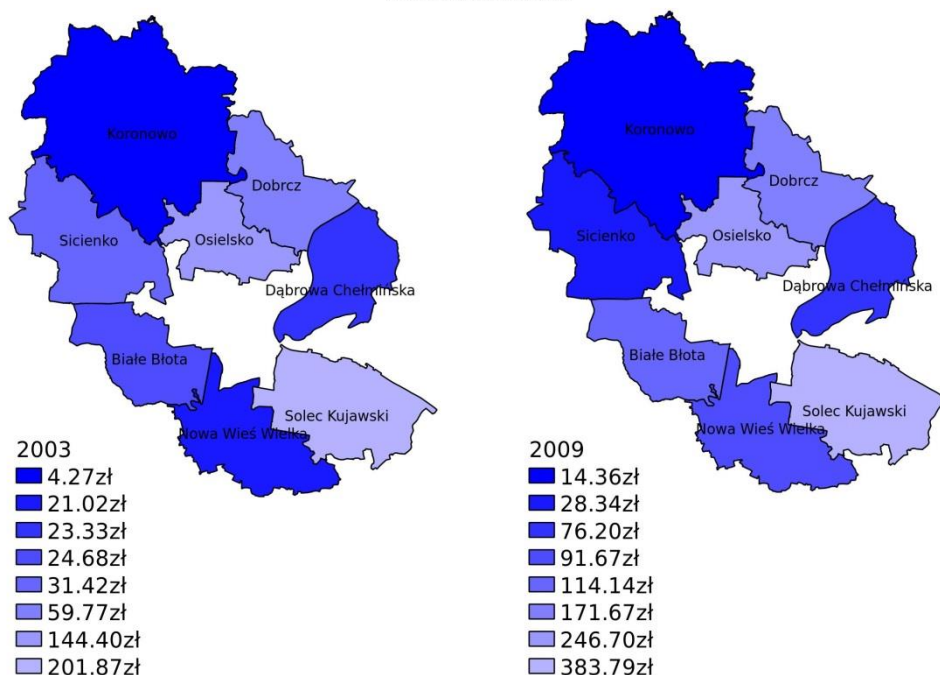

Poniższa rycina przedstawia w jaki sposób gminy powiatu bydgoskiego realizują zadania w zakresie gospodarki mieszkaniowej. Oceny dokonać można na podstawie wydatków na jednego mieszkańca w tym zakresie. Pomoże w tym wykres 3. ukazujący w dokładniejszy sposób zmiany zachodzące w latach 2003 oraz 2009.

Zarówno z Wykresu 3. jak i z Ryciny 12. wynika, że praktycznie każda gmina zwiększała wydatki w omawianym zakresie. Ciekawym przypadkiem jest gmina Sicienka, która jako jedyna zmniejszyła wydatki na gospodarkę mieszkaniową, które i tak w 2003 roku były już bardzo niskie porównując z pozostałymi gminami.

W najgorszej sytuacji znajduje się jednak gmina Koronowo. Pomimo wzrostu wydatków z 4,27 zł w roku 2003 do 14,36 zł w 2009 roku, wydatki znajdują się na najniższym poziomie w całym powiecie bydgoskim. Następną jest gmina Sicienka, gdzie zanotowano wspomniany

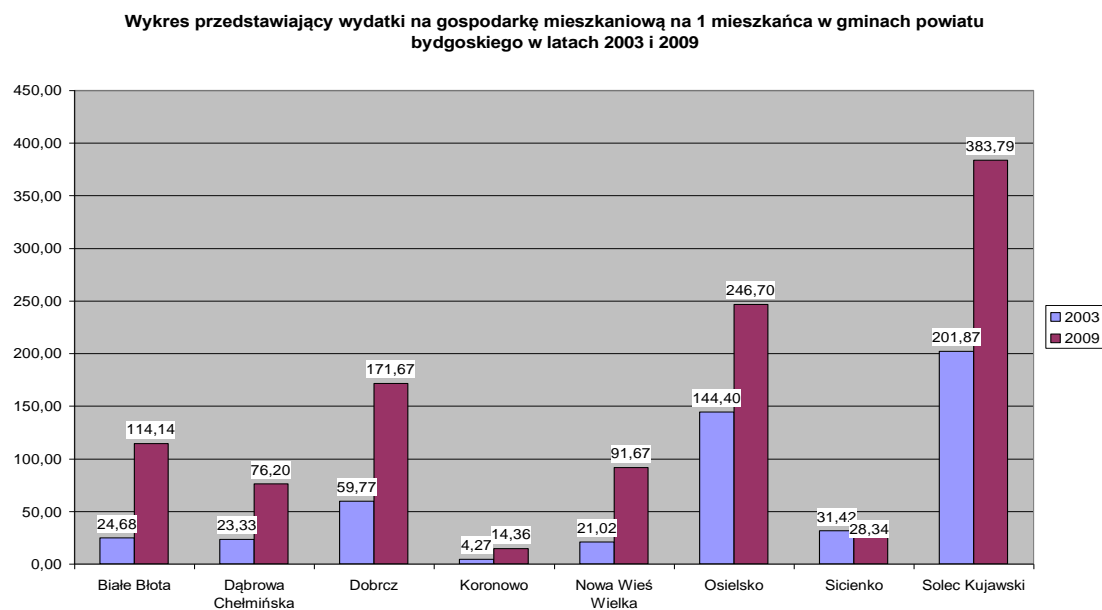
Wydatki na gospodarkę mieszkaniową ogółem na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Rycina 12. Wydatki na gospodarkę mieszkaniową ogółem na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3. Wydatki na gospodarkę mieszkaniową na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

już spadek wydatków z 31,47 zł w 2003 roku do 28,34 zł w roku 2009. Pozostałe gminy dokumentują wyraźniejsze zmiany w zakresie wydatków na gospodarkę mieszkaniową. Najznaczniejszą zmianę zauważamy w przypadku gminy Solec Kujawski, gdzie wzrost wydatków wyniósł 181,92 zł i plasuje tą gminę na pierwszym miejscu pod względem omawianych wydatków. W następnej kolejności znajduje się gmina Dobrcz, w której wzrost wyniósł 111,90 zł oraz Osielsko ze wzrostem 102,30 zł. Gmina Białe Błota zwiększyła wydatki w porównaniu z 2003 rokiem o 89,46 zł, Nowa Wieś Wielka o 70,64 zł, zaś Dąbrowa Chełmińska o kwotę 52,87 zł.

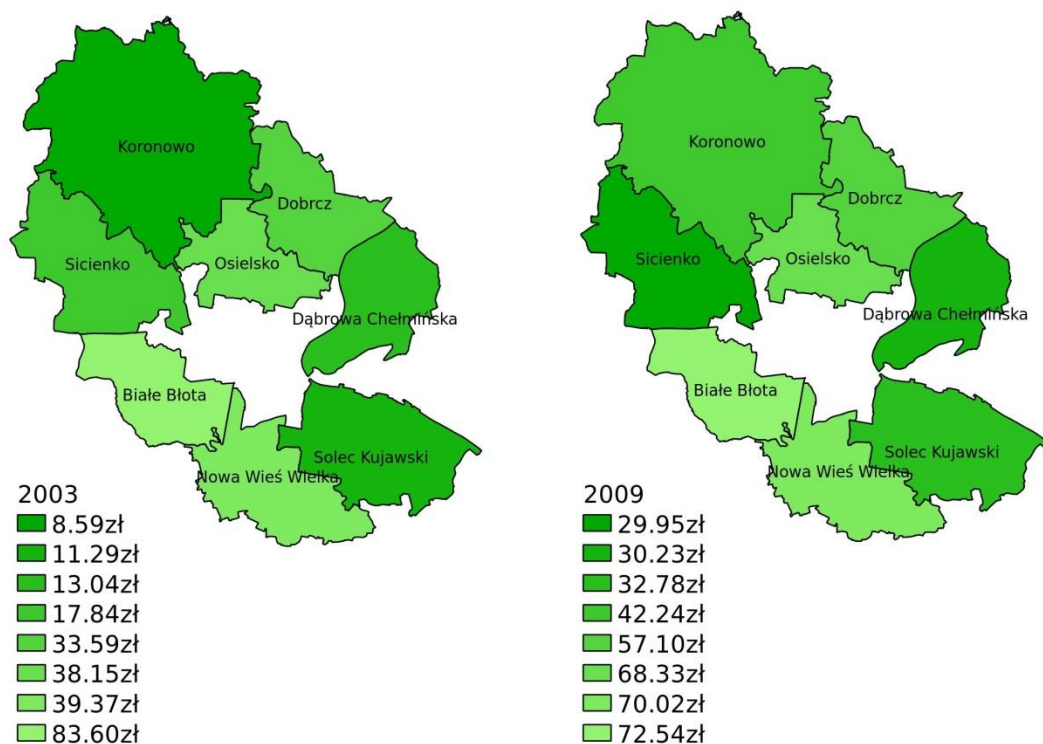
Powyższe wyniki wykazują, iż w większości gmin powiatu bydgoskiego nastąpił wzrost wydatków na gospodarkę mieszkaniową. Niestety zauważamy też bardzo negatywny wynik, gdzie wydatki uległy zmniejszeniu. Rozbieżność między wydatkami poszczególnych gmin jest duża, zaś pomiędzy Koronowem, o najmniejszym stopniu wydatków, a Solcem Kujawskim o najwyższych wydatkach w tym zakresie wynosi 197,60 zł w roku 2003, zaś w 2009 roku zwiększyła się jeszcze bardziej do kwoty 369,43 zł. Dane wskazują w większości przypadków rozwój, który jest nadal zbyt powolny. Skutkiem czego nie każdy mieszkaniec gminy może liczyć na pomoc w trudnej sytuacji życiowej. Posiadanie schronienia w postaci lokalu jest jednym z podstawowych potrzeb i praw człowieka. Niestety jak wynika z powyższych danych nie każda gmina powiatu bydgoskiego posiada odpowiednie środki finansowe, aby sprostać takim wyzwaniom.

4. Wydatki na oświetlenie ulic, placów i dróg

Na podstawie Art. 18.Ust. 2 i 3. Ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz.U. 2006 nr 89 poz. 625, tekst jednolity) do zadań własnych gminy w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe należy między innymi planowanie oświetlenia miejsc publicznych i dróg znajdujących się na terenie gminy, jak również finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych znajdujących się na terenie gminy. Oświetlenie ulic oraz miejsc publicznych jest dużym obciążeniem dla budżetów samorządowych, jednak inwestycje w tej dziedzinie są bardzo istotne, ponieważ stanowią o bezpieczeństwie ich użytkowników.

Rycina 13. oraz Wykres 4. mają na celu przedstawić w jaki sposób zmieniały się wydatki w dziedzinie oświetlenia ulic oraz miejsc publicznych w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009. Gminą, na którą warto zwrócić uwagę są Białe Błota. Wydatki na mieszkańca w omawianej dziedzinie są tu bowiem najwyższe zarówno w 2003 roku (83,60 zł), jak również w 2009 roku (72,54 zł). Jednocześnie jest to jedyna gmina, w której zanotowano zmniejszenie wydatków na oświetlenie. Najmniejsze wydatki w 2003 roku występowały w gminach Koronowo (8,59 zł), Solec Kujawski (11,29 zł), Dąbrowa Chełmińska (13,04 zł) oraz Sicienko (17,84 zł).

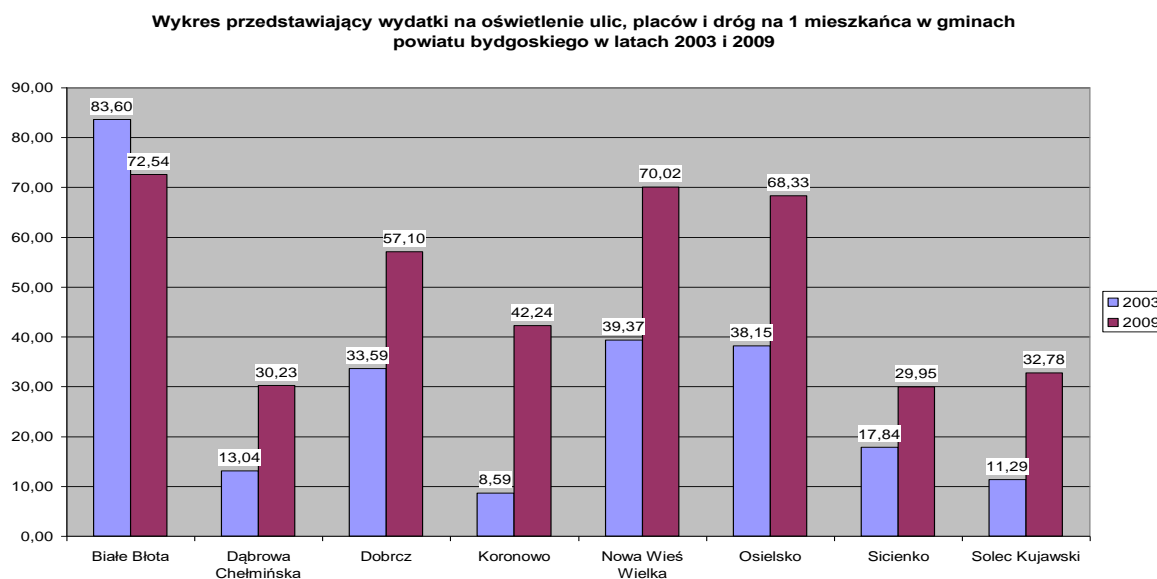
Wydatki na oświetlenie ulic, placów i dróg na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Rycina. 13. Wydatki na oświetlenie ulic, placów i dróg na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 4. Wydatki na oświetlenie ulic, placów i dróg na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

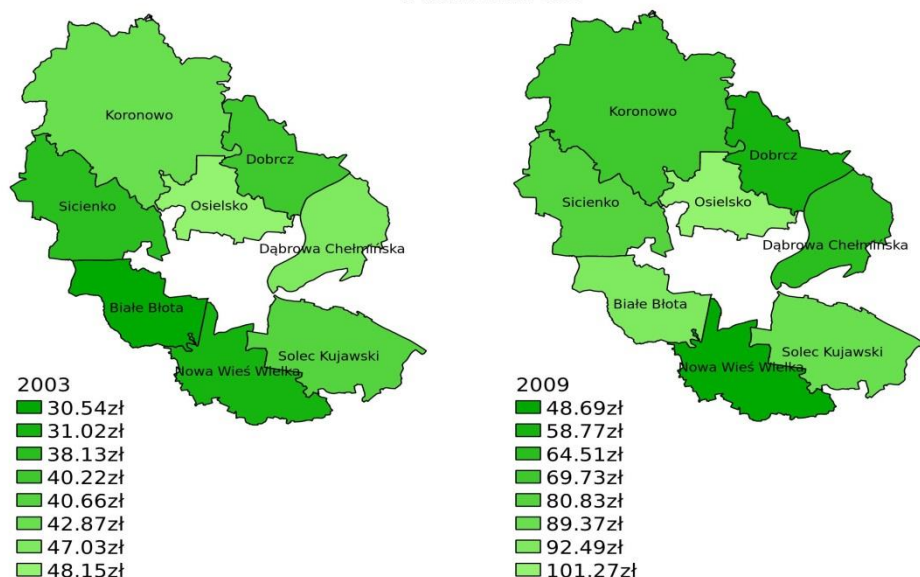
Pozostałe gminy wykazują wydatki w przedziale od 30 zł do 43 zł na mieszkańca. Największym wzrostem wydatków charakteryzowała się gmina Koronowo, gdzie różnica wyniosła 33,66 zł. Zbliżone wzrosty wykazują również gminy Nowa Wieś Wielka (30,66 zł) oraz Osielsko (30,18 zł). Najmniejszy przyrost wykazała natomiast gmina Sicienka (12,11 zł) i zaraz za nią Dąbrowa Chełmińska (17,20 zł).

Ponoszone wydatki na oświetlenie ulic oraz miejsc publicznych zależą od wielkości gminy oraz powierzchni wymaganych pod oświetlenie. Ważne jest to, aby stale dążyć do uzupełniania oświetlenia, a tym samym podnoszenia bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni gminnych. Należy przyjąć, iż koszty energii znacznie wzrosły od 2003 roku, z czym wiąże się również wzrost wydatków na oświetlenie. Jednak jak dowodzą informacje zawarte na stronach internetowych gmin powiatu bydgoskiego inwestycje w zakresie oświetlenia miejsc publicznych oraz ulic są przeprowadzane w miarę możliwości każdej gminy.

5. Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego

Zgodnie z Ustawą z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury, dobrami kulturowymi jest każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na jego wartość historyczną, naukową lub artystyczną. Ta sama Ustawa określa powinność ochrony dóbr kultury, ze względu na fakt, iż są one bogactwem narodowym. Stwarzanie warunków do ich ochrony spoczywa na organach rządowych i samorządowych. Dobra kultury są również czynnikiem kształtującym daną przestrzeń i wpływają na identyfikację społeczności lokalnej z danym obszarem.

Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

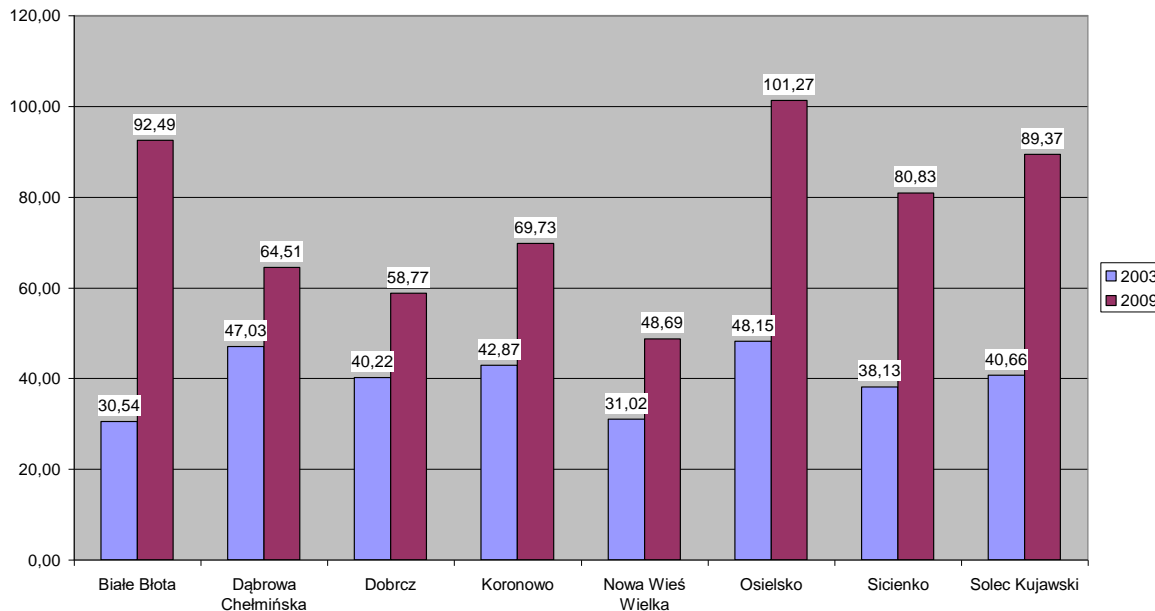

Rycina 14. Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 5. Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Wykres przedstawiający wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższe zestawienia danych obrazują wydatki gmin powiatu bydgoskiego w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Porównując lata 2003 i 2009 zauważamy wzrost wydatków w przypadku każdej z gmin. Ważne jest zwiększanie wydatków w tym zakresie ze względu na fakt, iż dziedzictwa kultury stanowią historię narodu. W roku 2003 najniższe wydatki na ten cel zanotowano w gminie Białe Błota – 30,54 zł. Podobna wielkość wydatków charakteryzuje gminę Nowa Wieś Wielka, która wydała na ochronę dóbr

kultury 31,02 zł w przeliczeniu na mieszkańca. W przedziale wydatków do 40 zł znajduje się również gmina Sicienko (38,13 zł). Gminy, które przeznaczyły w tym zakresie kwoty w granicach między 40 zł a 50 zł to Dobrcz (40,22 zł), Solec Kujawski (40,66 zł), Koronowo (42,87 zł) oraz Osielsko (48,15 zł) i były to najwyższe wyniki w powiecie bydgoskim w roku 2003. Rok 2009 przyniósł wzrost wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w każdej gminie. Wobec tego najmniej funduszy przeznaczono w tym zakresie w gminie Nowa Wieś Wielka, gdzie kwota wyniosła 48,69 zł na mieszkańca. Wzrost od roku 2003 wyniósł 17,67 zł. Jeszcze mniejszy wzrost wydatków zauważamy w gminie Dąbrowa Chełmińska, gdzie wyniósł 17,48 zł na mieszkańca. Gmina ta znajduje się jednak na trzecim miejscu oceniając najniższe wydatki w 2009 roku w omawianym zakresie. Kwota poniesiona na ochronę dziedzictwa narodowego w Dąbrowie Chełmińskiej to 64,51 zł. Jeszcze mniej przeznaczyły na ten cel Dobrcz (58,77 zł) oraz Nowa Wieś Wielka (48,69 zł). Znaczne kwoty oraz jednocześnie znaczne przyrosty wydatków zauważamy w gminach: Solec Kujawski (89,37 zł, przyrost wydatków o 48,71 zł) oraz Białe Błota (92,49 zł, przyrost wydatków o 61,95 zł). Najwięcej środków finansowych na ten cel w 2009 roku przeznaczyła gmina Osielsko, która w przeliczeniu na jednego mieszkańca wydała 101,27 zł, co stanowi kwotę wyższą o 53,12 zł porównując do 2003 roku.

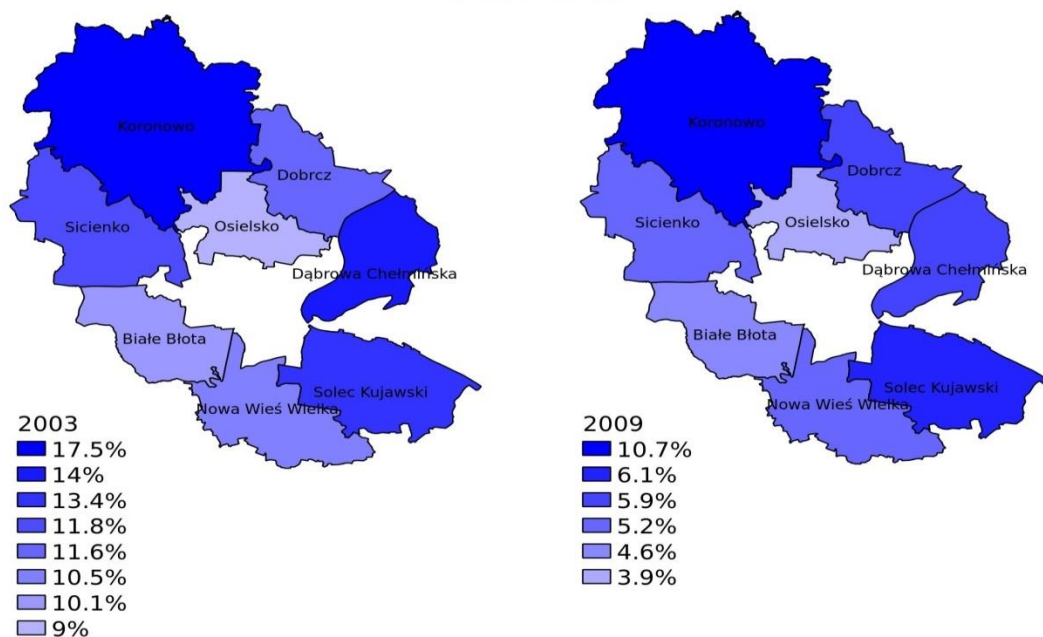
Powyższa analiza świadczy o tym, że w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wydatki na jednego mieszkańca wzrosły. Nie są to jednak znaczne kwoty, ponieważ praktycznie każda z gmin nie wykazuje wydatków powyżej 100 zł na mieszkańca.

6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Wskaźnik bezrobocia (inaczej stopa bezrobocia) to udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo (tzn. pracującej i bezrobotnej). W przypadku bezrobocia rejestrowanego definicja odnosi się do osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy i aktywnych zawodowo będących sumą zarejestrowanych osób bezrobotnych i pracujących w jednostkach sektora publicznego i prywatnego.

Zadaniem każdej gminy jest działanie w zakresie zmniejszania bezrobocia. Im wyższy procentowo jest wskaźnik, tym gorzej zarysowuje się sytuacja na gminnym rynku pracy.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

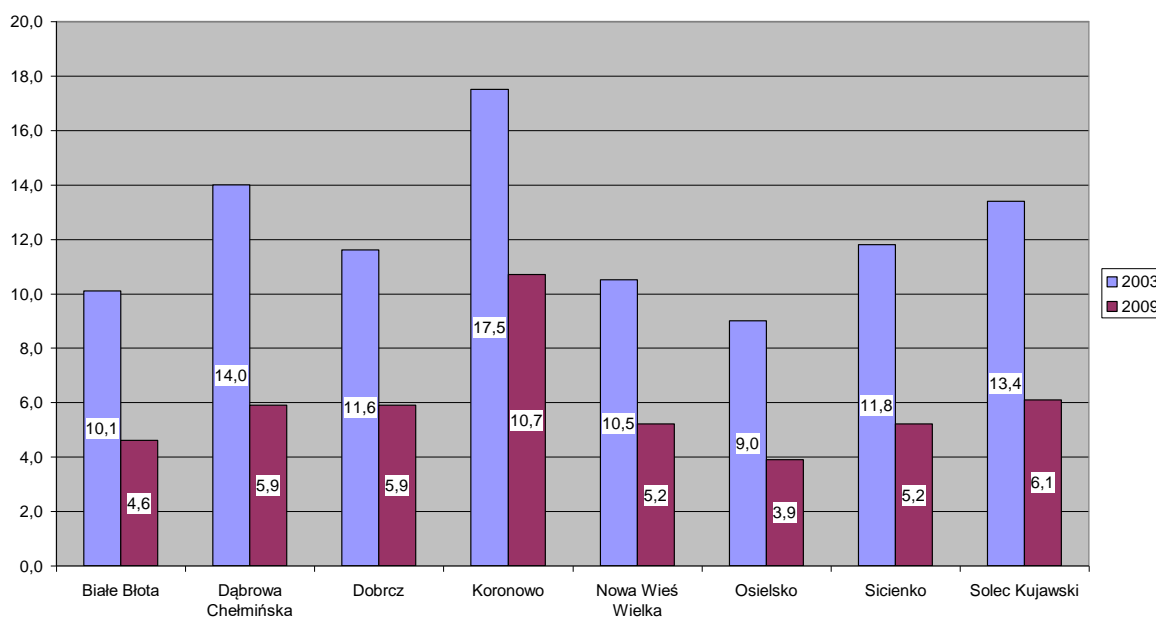

Rycina 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 6. Wskaźnik bezrobocia w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Wykres przedstawiający wskaźnik bezrobocia czyli procentowy udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Problem bezrobocia jest bardzo trudny do rozwiązania. Dotyczy on każdej gminy powiatu bydgoskiego w większym czy mniejszym stopniu. Rycina 15. oraz Wykres 6. przedstawiają dane potwierdzające działania gmin w zakresie przeciwdziałania bezrobociu, co przedstawiają dane statystyczne. W roku 2003 stopa bezrobocia była wysoka w każdej z gmin. Natomiast w najgorszej sytuacji znajdowała się gmina Koronowo, w której procent osób bezrobotnych zarejestrowanych w grupie osób w wieku produkcyjnym wyniósł 17,5%. Drugie miejsce po Koronowie zajęła gmina Dąbrowa Chełmińska z wynikiem 14%. Pozostałe gminy prezentowały zbliżony wynik w przedziale od 9% do 13,4%. Najniższa stopa bezrobocia w roku 2003 dotyczyła w gminy Osielsko i wyniosła 9%.

Rok 2009 przyniósł pozytywne zmiany na rynkach pracy w powiecie bydgoskim, czego dowodem są zmiany w postaci spadku stopy bezrobocia w każdej gminie. Największy spadek charakteryzował gminę Dąbrowa Chełmińska, gdzie stopa bezrobocia spadła o 8,1%. Zaraz za nią również znaczny spadek wykazał Solec Kujawski różnicą do roku 2003 w wysokości 7,3%. W pozostałych gminach spadek wahał się w granicach od 5% do 6%.

W roku 2009 najniższą stopę bezrobocia posiadała gmina Osielsko z wynikiem 3,2% (spadło o 5,1% w porównaniu z rokiem 2003). W następnej kolejności należy podać gminę Białe Błota, której stopa bezrobocia wyniosła 4,5% w 2009 roku. Najwyższy natomiast wskaźnik dotyczy gminy Koronowo, która również wyróżniała się pod tym względem w roku 2003. Pozostałe gminy posiadają stopę bezrobocia w granicach 5%-6%.

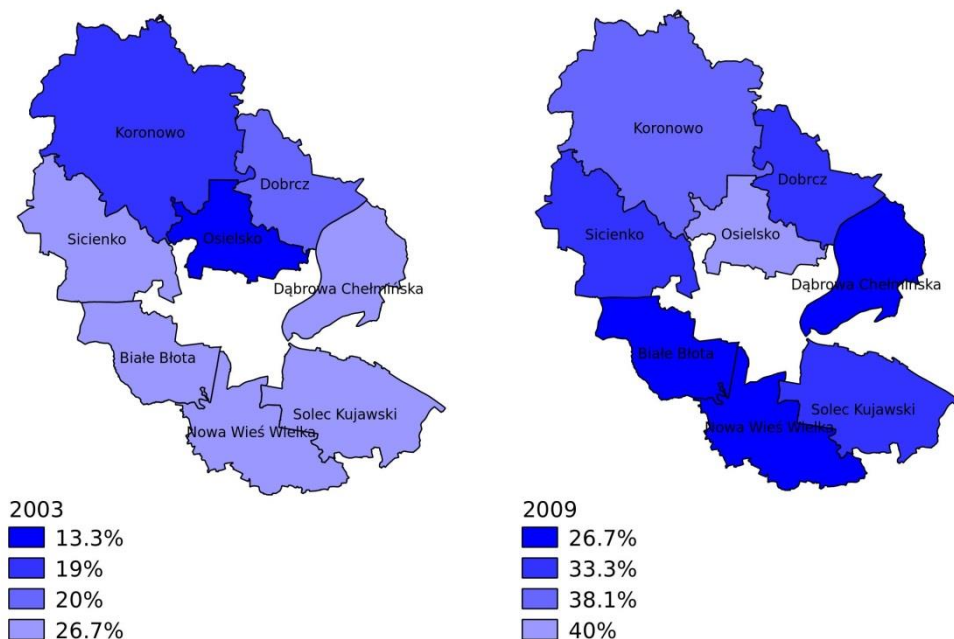
Powyższa analiza wykazała pozytywny trend związany ze spadkiem stopy bezrobocia w gminach powiatu bydgoskiego na przestrzeni 6 lat. Wiele gmin nadal musi się uporać z tym ważnym i niebezpiecznym problemem. Warto, aby gminy w odpowiedni sposób korzystały z dotacji chociażby unijnych w celu aktywizacji zawodowej społeczeństwa. Jednocześnie na gminach spoczywa ogromna odpowiedzialność związana z przyciąganiem inwestycji stwarzających nowe miejsca pracy.

7. Udział kobiet w radach gmin

Wyrównywanie szans kobiet na rynku pracy oraz w innych dziedzinach życia jest

jednym z bardzo ważnych elementów zrównoważonego rozwoju. Równość szans w kontekście równości płci należy rozumieć jako stan, w którym kobietom i mężczyznom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki, a przedstawiciele obu płci mają równy dostęp do wszelkich zasobów, z których korzystają w życiu (środków finansowych, zatrudnienia, szans rozwoju zawodowego i osobistego). Stan docelowy oznacza tym samym możliwość wyboru przez każdego człowieka drogi życiowej bez żadnych ograniczeń, przejawiających się w stereotypowym postrzeganiu płci, przypisywaniu im określonych ról społecznych oraz funkcjonujących i powiązanych z tą perspektywą uprzedzeń (m.in. wśród pracodawców).

Procentowy udział kobiet w radach gmin powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

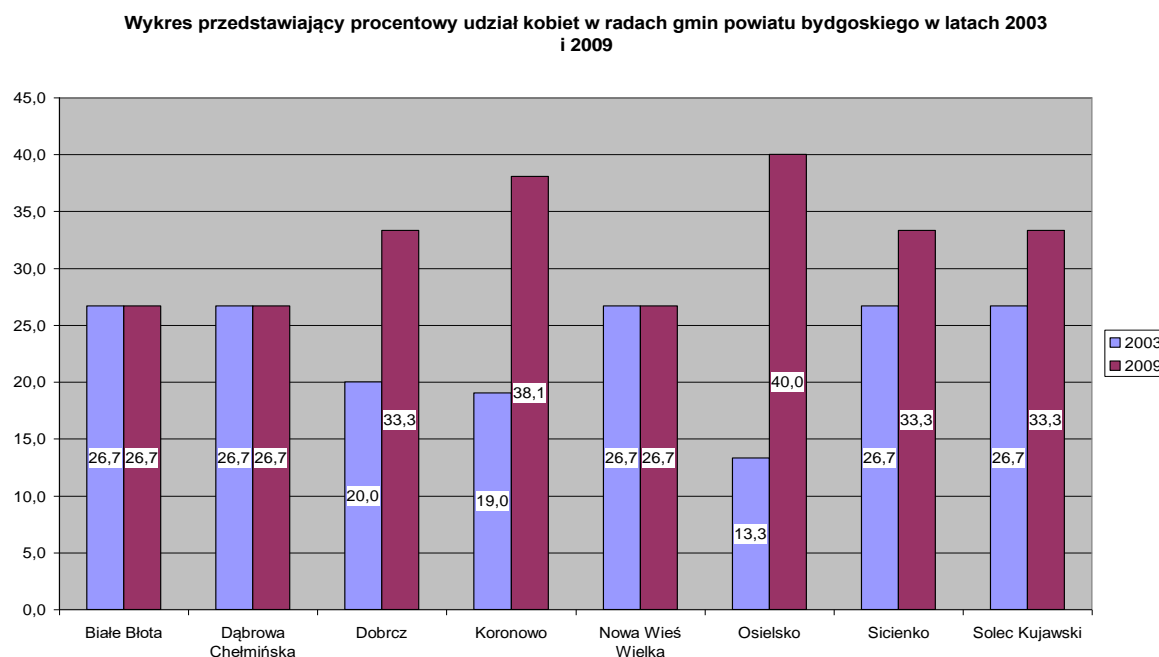

Rycina 16. Procentowy udział kobiet w radach gmin powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 7. Procentowy udział kobiet w radach gmin powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rycina 16. oraz Wykres 7. przedstawiają sytuację zatrudnienia kobiet w radach gmin powiatu bydgoskiego. Stanowią dowód na to, w jakim stopniu kobiety włączane są w procesy decyzyjne oraz stanowiska odpowiedzialne w gminach. Jedną z zasad zrównoważonego rozwoju jest walka z dyskryminacją płci. Dyskryminacja ta objawia się między innymi przydzielaniem kobietom mniej odpowiedzialnych zadań czy obsadzaniem niższych stanowisk w pracy. Warto przeanalizować jak realizowana jest ta zasada w powiecie bydgoskim.

Dane statystyczne pokazują, że w 2003 roku procent kobiet w radach gmin był niższy niż w roku 2009. Najmniejszy udział kobiet w roku 2003 zauważamy w gminie Osielsko, gdzie stanowiły 13,3% składu rady gminy. Również niewielki procent wykazały gminy Koronowo (19%) oraz Dobrcz (20%). Pozostałe gminy jak Białe Błota, Dąbrowa Chełmińska, Nowa Wieś Wielka, Sicienko, Solec Kujawski wykazały na jednakowy udział, który wyniósł 26,7%.

W roku 2009 w większości gmin zanotowano wzrost udziału procentowego kobiet w radach gmin. W przypadku trzech gmin: Białe Błota, Dąbrowa Chełmińska oraz Nowa Wieś Wielka procent udziału kobiet nie uległ zmianie i utrzymał się na tym samym poziomie, jak w roku 2003. Trzy gminy wykazały wzrost do wysokości 33,3% i były to Dobrcz, Sicienko oraz Solec Kujawski. Największe zmiany wykazały gminy Koronowo (38,1%) oraz Osielsko (40%).

Wyniki analizy wskazują pozytywny trend w związku z zatrudnieniem kobiet w radach gmin. Problem zatrudnienia kobiet oraz szeroko rozumianej dyskryminacji płci ulega stopniowej zmianie. W przypadku rad gmin powiatu bydgoskiego zauważamy, że więcej kobiet podjęło się tego odpowiedzialnego zadania w 2009 roku w przeciwieństwie do roku 2003. Sytuacja walki z dyskryminacją płci przekłada się na pozostałe dziedziny życia i pracy, udział kobiet w radach gmin jest jedynie przykładem i dowodem na to, że sytuacja ta ulega polepszeniu.

8. Analiza ładu ekonomicznego

Ład ekonomiczny skupia się na kwestiach gospodarczych lokalnej polityki rozwoju.

Z tego powodu w wielu opracowaniach określa się go wymiennie ła dem ekonomicznym lub ła dem gospodarczym.

W Deklaracji z Rio zapisano trzy zasady odnoszące się bezpośrednio do ła du ekonomicznego oraz osiem zasad pośrednio z nim związanych. Zasady te wymieniono poniżej.⁸

Zasady zrównoważonego rozwoju związane bezpośrednio z ła dem ekonomicznym:

- zasada 8 - redukcja lub wyeliminowanie niezrównoważonych trendów produkcji i konsumpcji,
- zasada 12 - rozwijanie otwartego międzynarodowego systemu gospodarczego,
- zasada 16 - promowanie internalizacji kosztów ekologicznych i stosowanie instrumentów ekonomicznych, opartych na zasadzie „zanieczyszczający płaci”.

Zasady zrównoważonego rozwoju związane z ła dem ekonomicznym w sposób pośredni:

- zasada 3 - uwzględnianie rozwojowych i środowiskowych potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń (prawo do rozwoju),
- zasada 4 - ochrona środowiska będzie stanowić integralną część procesu rozwoju i nie może być rozpatrywana oddzielnie,
- zasada 5 – likwidacja ubóstwa,
- zasada 9 - zwiększanie możliwości trwałego i zrównoważonego rozwoju poprzez wymianę naukową i techniczną oraz przez usprawnienie procesów rozwoju, przystosowania, rozprzestrzenienia i transferu technologii, włączając w to nowe technologie i innowacje,
- zasada 11 - rozwijanie legislacji ekologicznej oraz dostosowanie standardów środowiskowych do potrzeb i możliwości rozwojowych,
- zasada 13 - rozwijanie współpracy oraz narodowych legislacji w zakresie odpowiedzialności za szkody środowiskowe i za zanieczyszczanie oraz rekompensat dla poszkodowanych,
- zasada 15 - stosowanie prewencyjnego podejścia do ochrony środowiska,
- zasada 17 - stosowanie ocen oddziaływania na środowisko w odniesieniu do projektowanych rodzajów działalności, mających (...).

Dziedziny ła du ekonomicznego:

- finanse gminy,
- przedsiębiorczość,
- struktura podmiotów gospodarczych,
- poziom i struktura zatrudnienia,
- budownictwo mieszkaniowe,
- turystyka,
- rolnictwo,
- infrastruktura techniczna,
- wykorzystanie materiałów i surowców,
- dostępność produktów i usług.

8.1. Dochody budżetu gminy ogółem na 1 mieszkańca

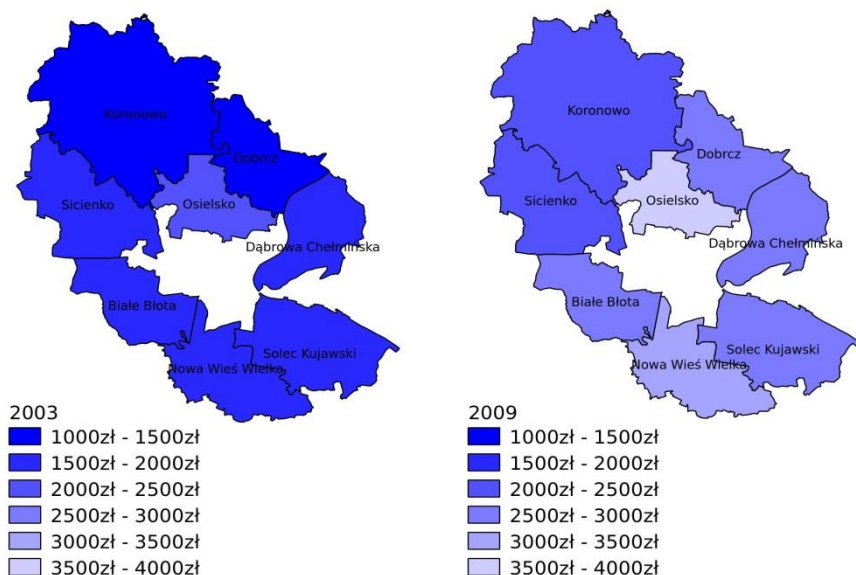
Dochód budżetowy gminy jest niezwykle ważnym czynnikiem określającym stopień rozwoju gminy. Dochody jednostek samorządu terytorialnego określa Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Ustawa wyróżnia dochody własne, subwencje ogólne oraz dotacje celowe z budżetu państwa. Dochodami są również

---

⁸ Borys T., *Raport z realizacji pracy „Zaprojektowanie i przetestowanie ram metodologicznych oraz procedury samooceny gmin na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju w Systemie Analiz Samorządowych (SAS)”, Jelenia Góra-Poznań 2008, s. 48*

wpływy z podatków dochodowych od osób fizycznych oraz od osób prawnych. Jednocześnie za dochody uznaje się środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi czy środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej.

Dochody budżetu gminy ogółem na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

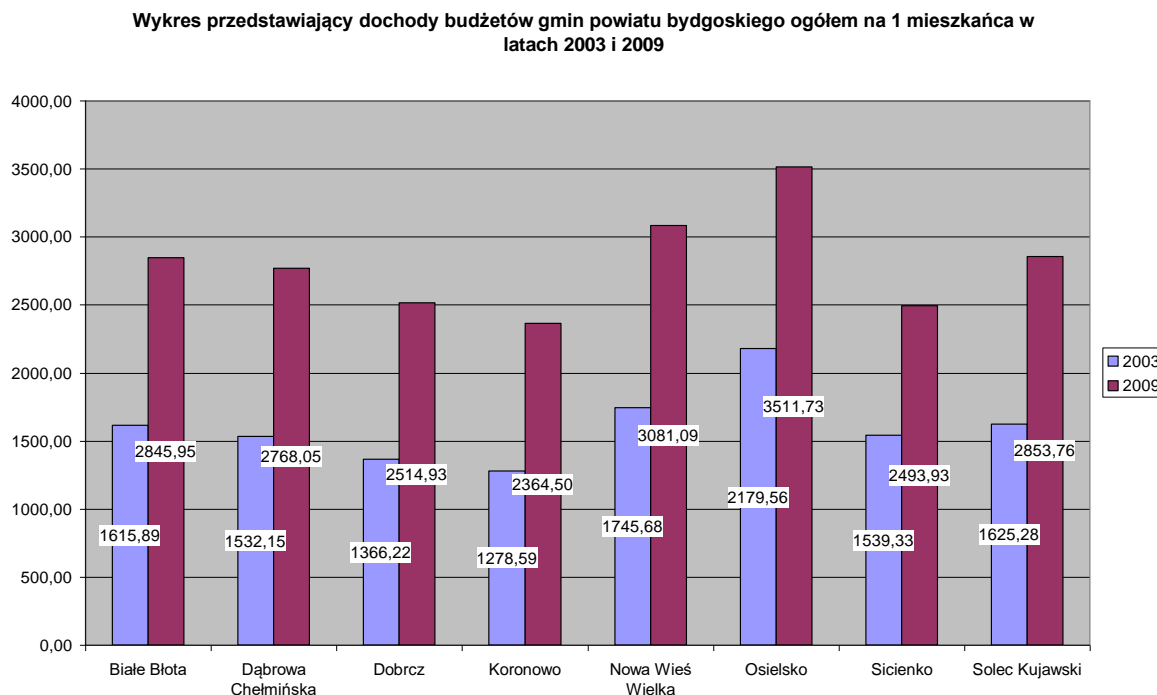

Rycina 17. Dochody budżetu gminy ogółem na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższa rycina przedstawia dochody budżetu gmin powiatu bydgoskiego w przeliczeniu na mieszkańca. W 2003 roku gminami o najniższych dochodach budżetowych były Koronowo oraz Dobrcz. Przedział w jaki wpisują się ich dochody wynosi 1000 zł - 1500 zł. W kolejną grupę gmin reprezentującą przedział dochodów między 1500 zł a 2000 zł wpisują się Dąbrowa Chełmińska, Siczenko, Solec Kujawski, Białe Błota i Nowa Wieś Wielka. Najwyższe dochody w roku 2003 osiągnęła gmina Osielsko, wpisując się w przedział dochodów 2000 zł - 2500 zł. Rok 2009 przyniósł zmiany dochodowe gmin. Poniższy wykres wykaże w jakim stopniu dane uległy zmianie od 2003 roku.

Wykres 8. Dochody budżetu gmin powiatu bydgoskiego ogółem na 1 mieszkańca w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

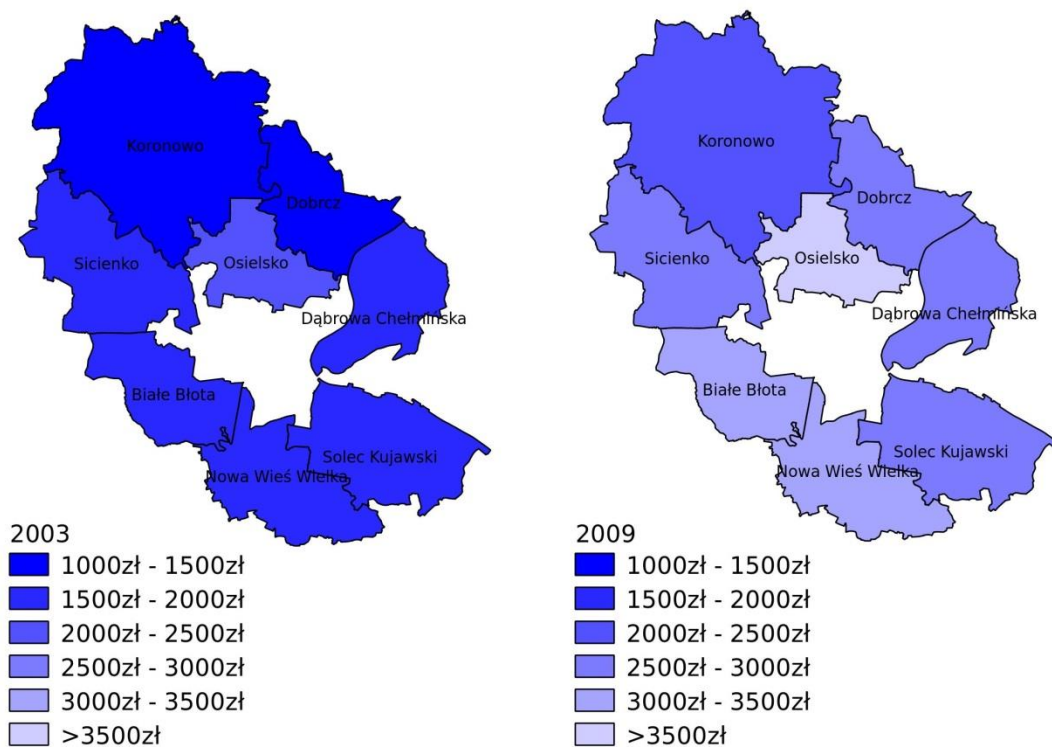
Zauważamy, że w przypadku każdej gminy dochód budżetu w przeliczeniu na jednego mieszkańca uległ zmianie. Każda z gmin powiatu bydgoskiego wykazała wzrost dochodów w badanym okresie. Najmniej zwiększyły się dochody gminy Sicienko i był to wzrost o 954,60 zł. W następnej kolejności jest gmina Koronowo ze wzrostem o kwotę 1085,91 zł. Wpływy do budżetu wymienionych gmin wpisują się w przedział 2000 zł-2500 zł. Następny przedział otwiera gmina Dobrcz, której wpływy do budżetu wyniosły w 2009 roku 2514,93 zł (wzrost wyniósł 1148,71 zł porównując z 2003 rokiem). Dąbrowa Chełmińska osiągnęła dochody w wysokości 2768,05 zł, co różni się o 1235,90 zł porównując z 2003 rokiem. Zbliżone dochody w 2009 roku wykazały gminy Białe Błota, z kwotą 2845,95 zł oraz Solec Kujawski z wynikiem 2853,76 zł. Obie gminy wykazały podobny wzrost dochodu w granicach 1230 zł. Wpływy do budżetu powyżej 3000 zł na mieszkańca wykazują dane dotyczące gminy Nowa Wieś Wielka. Zaś największe wpływy wykazała gmina Osielsko, z wpływami w wysokości 3511,73 zł.

Podsumowując zauważamy pozytywny trend wzrostu dochodów budżetu gmin w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Świadczy to o rozwoju gmin powiatu bydgoskiego. Jednak w celu dokładniejszej analizy warto zwrócić uwagę na wydatki gmin, które w porównaniu z przychodami określą stopień ich prosperowania.

8.2. Wydatki budżetu gminy ogółem na 1 mieszkańca

Wydatki gmin są istotnym elementem służącym ocenie realizacji ich zadań. Jednocześnie analizując je w zestawieniu z przychodami do budżetu uzyskać można ważne informacje dotyczące tego, w jakim stopniu gmina prosperuje. Czy środki finansowe pochodzące z budżetu są wystarczające, czy raczej nie wystarcza ich, w związku z czym gmina pogrąbia się w zadłużeniu.

Wydatki budżetu gminy ogółem na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

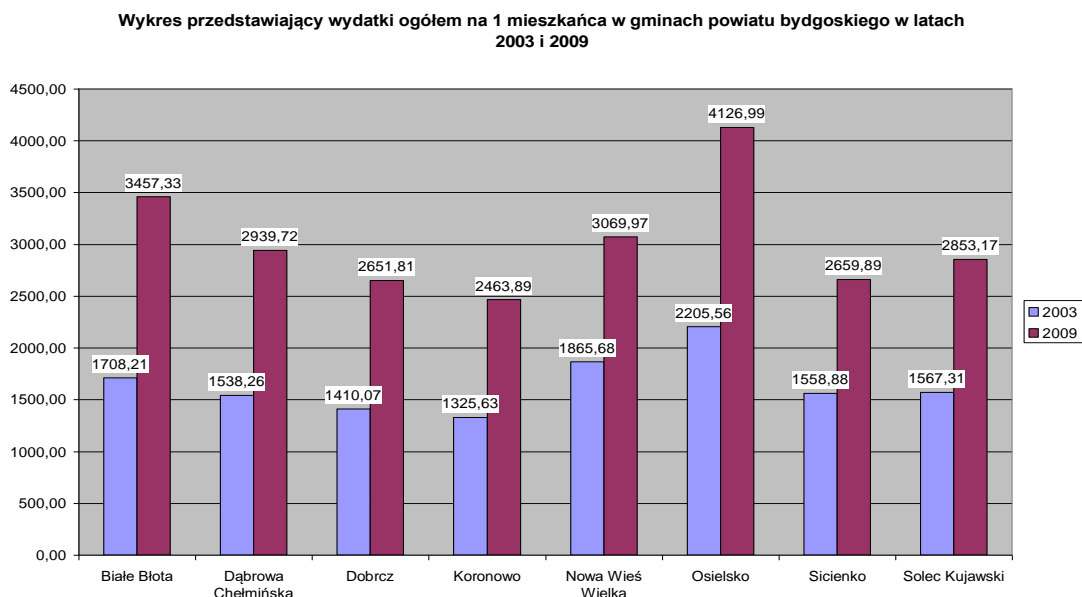

Rycina 18. Wydatki budżetu gminy ogółem na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższa rycina ukazuje wydatki gmin w latach 2003 i 2009. Zmiany w przeciągu tego czasu należy przeanalizować również pod kątem przychodów gmin w tych samych latach. W celu dokładniejszej analizy zamieszczony zostaje poniższy wykres ukazujący dane szczegółowe.

Wykres 9. Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na podstawie Ryciny 18. zauważamy zmianę w obrębie wydatków gmin powiatu bydgoskiego. Przedziały reprezentujące wydatki danych gmin w przeliczeniu na mieszkańca, które rozpoczynają się w 2003 roku od grupy 1000 zł-1500 zł, do której zaliczają się Koronowo i Dobrcz. Kolejny przedział wydatków to 1500 zł-2000 zł, w którym znajdują się Dąbrowa Chełmińska, Sicienko, Solec Kujawski, Białe Błota oraz Nowa Wieś Wielka. Największą kwotę wydatków w 2003 roku wykazała gmina Osielsko, osiągając wydatki w przedziale 2000 zł-2500 zł w przeliczeniu na mieszkańca.

Badany okres przyniósł wzrost wydatków w każdej gminie. Najmniejszy był on w Sicienku (wzrost o 1101,01 zł) oraz w Koronowie (o 1138,26 zł). Następnie w Nowej Wsi Wielkiej (wzrost o 1204,29 zł), Dobrczu (o 1241,74 zł) oraz Solcu Kujawskim (o 1285,86 zł). Następnie jednymi z wyższych różnic w wydatkach z budżetu na mieszkańca charakteryzowały się gminy Dąbrowa Chełmińska (różnica w wysokości 1401,46 zł), Białe Błota (wzrost o kwotę 1749,12 zł) oraz Osielsko, które osiągnęło najwyższe wydatki spośród wszystkich gmin zarówno w 2003 jak i 2009 roku. Różnica w wydatkach wyniosła 1921,43 zł.

Wzrost wydatków z jednej strony jest pozytywnym zjawiskiem, ponieważ dowodzi realizacji większej liczby zadań przez gminę, z drugiej zaś strony może wiązać się z powiększającym się zadłużeniem tych gmin, w sytuacji gdy wydatki przewyższają dochody. Z wyliczeń wynika, że praktycznie w każdej gminie nastąpiło przekroczenie budżetu zarówno w roku 2003 jak i 2009. W 2003 roku wydatki przerosły przychody najmocniej w gminie Nowa Wieś Wielka. Różnica wyniosła 120 zł w przeliczeniu na mieszkańca. Ta sama gmina w 2009 roku jako jedna z dwóch zmieściła się w budżecie. W 2003 roku natomiast jedyną gminą, która nie przekroczyła budżetu był Solec Kujawski. W 2009 roku przekroczenia budżetu znacznie wzrosły. Oprócz Solca Kujawskiego i Nowej Wsi Wielkiej, które zmieściły się w budżecie, praktycznie każda gmina wykazała przekroczenie o ponad 100 zł na mieszkańca. Najwyższe różnice wynosiły zaś 611,38 zł w Białych Błotach oraz 615,26 zł w Osielsku.

Podsumowując zatem wzrost wydatków na mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego wiąże się również z przekroczeniami budżetu, które są zjawiskiem negatywnym.

Takie zjawisko występuje praktycznie w każdej gminie powiatu bydgoskiego.

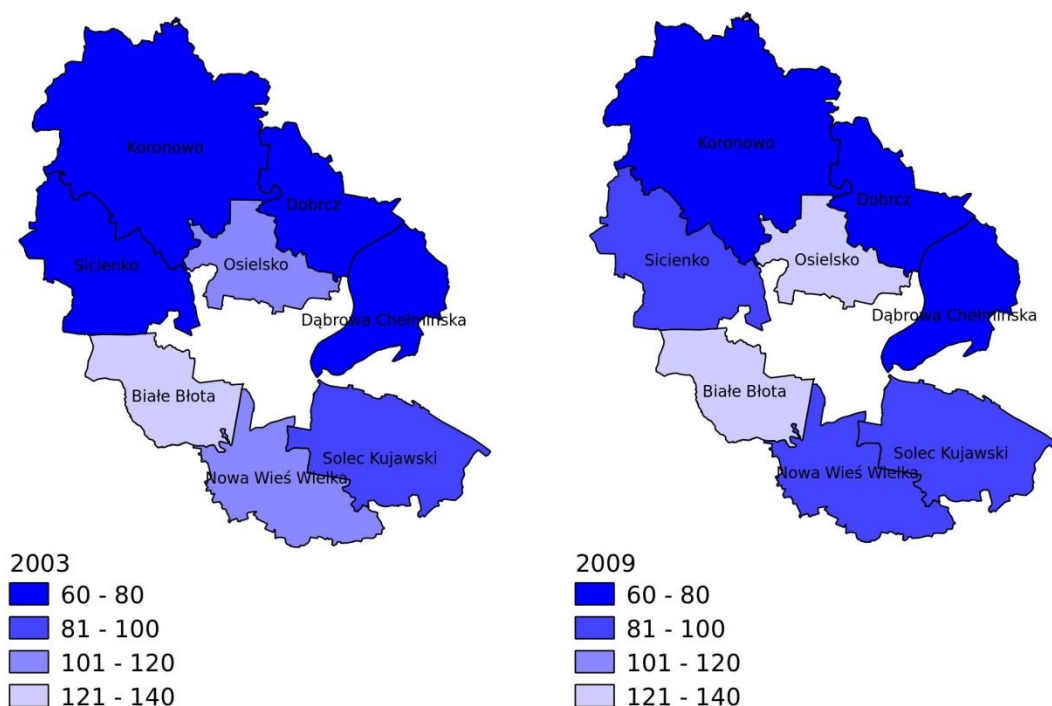
Zauważyć również należy, iż gminy z najwyższymi przekroczeniami, czyli Osielsko oraz Nowa Wieś Wielka są gminami, które najszybciej się rozwijają. Zatem pomimo obecnego zadłużenia, inwestycje mogą przynieść im zyski w dłuższej perspektywie.

8.3. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców

Rozwój jednostek terytorialnych związany jest z działalnością gospodarczą w ich granicach. Im więcej jest podmiotów gospodarczych, tym większe przychody wpływają do budżetu miasta. Rozwój działalności gospodarczych jest jednym z motorów napędzających gospodarkę gmin. Dlatego korzystne jest dla gmin posiadanie dużej ilości dobrze prosperujących działalności gospodarczych. Jednocześnie występowanie działalności z różnych branż świadczy o dobrym klimacie gospodarczym gminy, który zachęca innych inwestorów do lokowania swoich przedsięwzięć w granicach danej gminy.

Na podstawie zestawienia Wykresu 10. i Ryciny 19. zauważamy, iż w większości z analizowanych gmin wystąpił wzrost liczby podmiotów gospodarczych porównując lata 2003 i 2009. Najmniejszą liczbę podmiotów na 1000 mieszkańców w 2003 roku prezentowało Sicienko, którego liczba 62 podmiotów wzrosła do 81 w 2009 roku. Podobne wielkości w 2003 roku przedstawiają Dąbrowa Chełmińska, licząca 65 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców oraz Koronowo z liczbą 66 podmiotów. W obu przypadkach wzrost ich liczby do 2009 roku był niewielki, bowiem w gminie Dąbrowa Chełmińska przyrosło 7 podmiotów gospodarczych, zaś w Koronowie jedynie 1. Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w gminie Dobrcz również była niewielka,

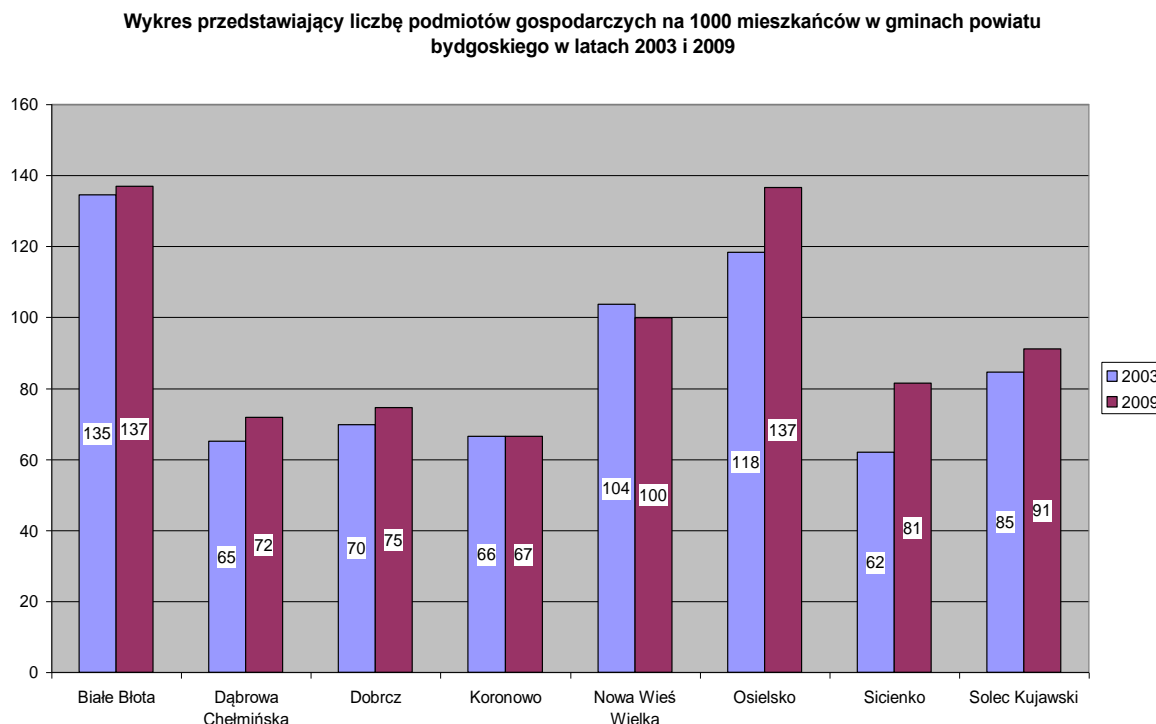
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Rycina 19. Liczba podmiotów gospodarczych a 1000 mieszkańców w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 10. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

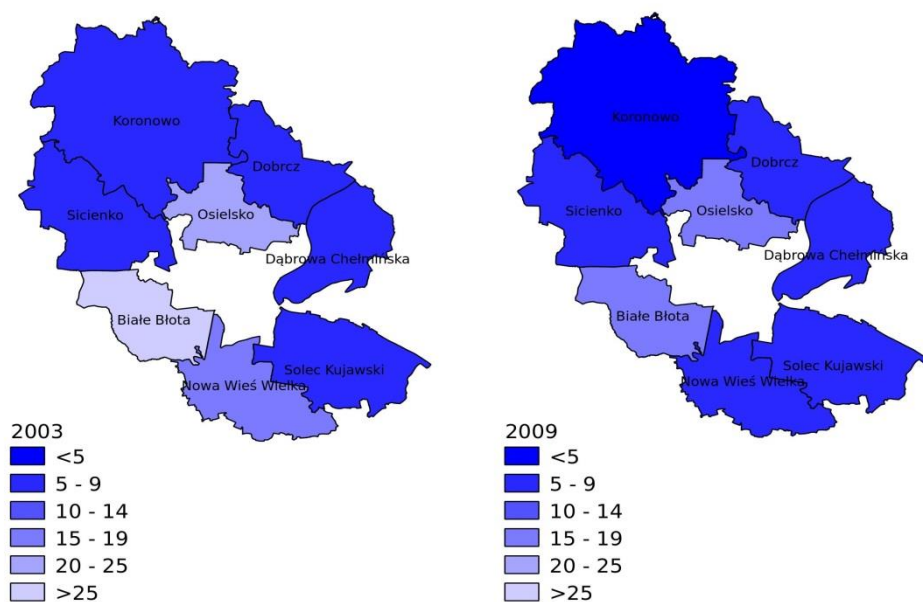
bowiem w badanych okresach różniła się jedynie o 5 podmiotów (w 2003 roku było ich 70, zaś w 2009 roku 75). W grupie powyżej 80 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców znajduje się jako pierwsza gmina Solec Kujawski z liczbą 85 podmiotów, która w 2009 roku posiadała ich o 6 więcej. W powiecie bydgoskim występują trzy gminy, które posiadały liczbę podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców wyższą niż 100. Grupę tę otwiera gmina Nowa Wieś Wielka z wynikiem 104, jednak liczba ta spadła do 100 w 2009 roku. Następnie gmina Osielsko licząca 118 podmiotów gospodarczych w 2003 roku, zaś w 2009 było ich już 137. Taki sam wynik w 2009 roku osiągnęła gmina Białe Błota, której wzrost porównując z rokiem 2003 nie był znaczny, bowiem różnił się tylko o 2 podmioty gospodarcze. Zatem największą liczbą podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców w 2009 roku szczyły się gminy Osielsko oraz Białe Błota.

8.4. Nowe mieszkania oddane do użytku na 1000 ludności

Liczba nowych mieszkań oddanych do użytkowania pokazuje ruch budowlany w gminach. Dane mają na celu scharakteryzować popyt na nowe mieszkania. Należy zwrócić uwagę, iż dane te pośrednio traktują o jakości życia mieszkańców, bowiem popyt na mieszkania związany jest z możliwością ich nabycia przez przyszłych mieszkańców. Jednocześnie zwiększa się stopień urbanizacji gmin, zwiększa się liczba ich mieszkańców, a co za tym idzie gminy rozrastają się.

Mieszkania oddane do użytku ogółem na 1000 ludności w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

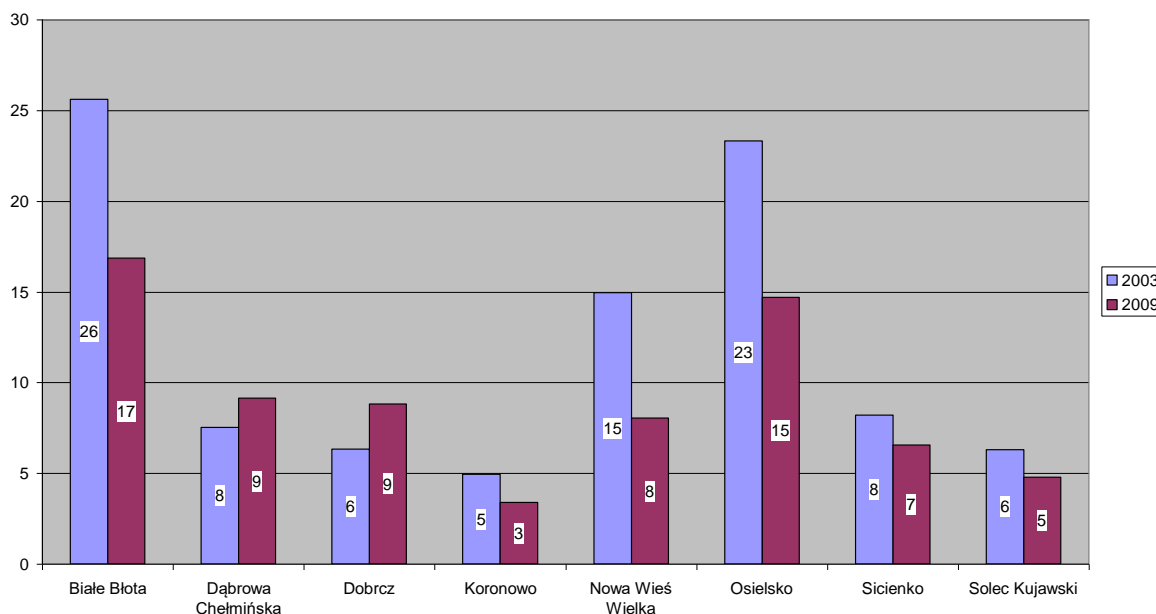

Rycina 20. Mieszkania oddane do użytku ogółem na 1000 mieszkańców w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 11. Mieszkania oddane do użytku ogółem na 1000 mieszkańców w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Wykres przedstawiający nowe mieszkania oddane do użytku na 1000 ludności w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza danych statystycznych zobrazowanych na Rycinie 20. oraz Wykresie 11. wykazuje tendencję spadkową w większości gmin powiatu bydgoskiego pod względem liczby nowych oddanych do użytku mieszkań na 1000 mieszkańców. W 2003 roku najmniejsza liczba mieszkań na 1000 mieszkańców przypadała w Koronowie i było to 5 mieszkań. W 2009 roku wynik ten spadł do 3 mieszkań. Podobna sytuacja wystąpiła w Solcu

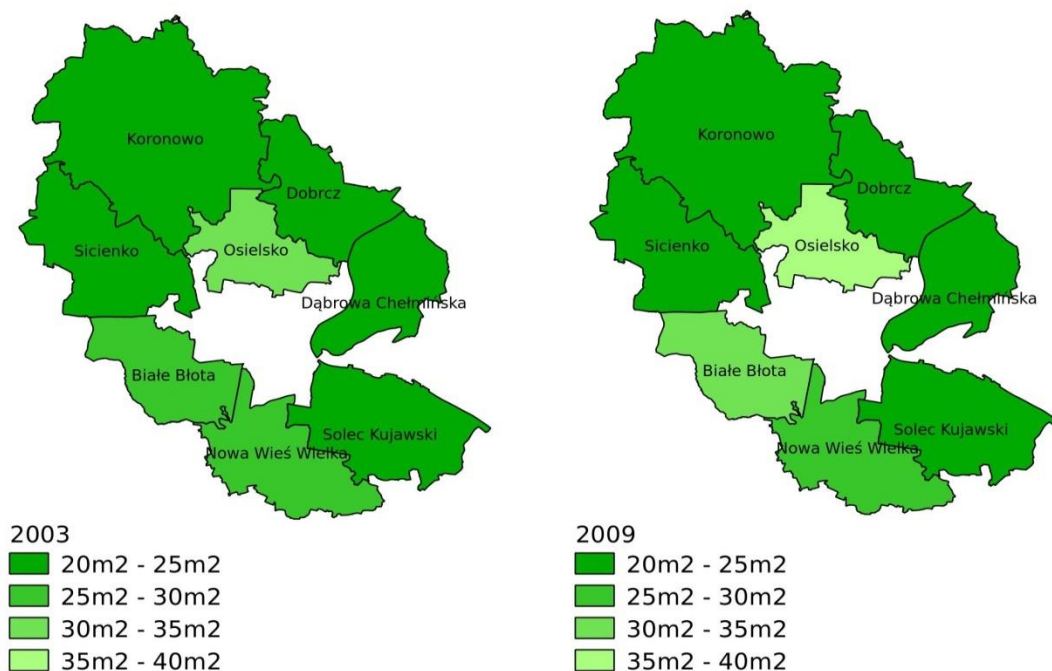
Kujawskim, który w 2003 roku oddał do użytku 6 mieszkań, zaś w 2009 roku było ich już 5. Gmina Sicienko również wykazała spadek już i tak niewielkiej liczby, bowiem z 8 mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców liczba spadła do 7 w 2009 roku. Jedyne gminy wykazujące niewielką tendencję wzrostową były Dąbrowa Chełmińska (z 8 w 2003 roku liczba mieszkań wzrosła do 9) oraz Dobrcz, gdzie przyrost mieszkań był nieco większy, bowiem z 6 do 9 nowych obiektów. Nowa Wieś Wielka przedstawia wyższy wynik niż dotychczas wspomniane gminy. W 2003 roku liczba nowych mieszkań na 1000 mieszkańców wyniosła 15, jednak rok 2009 przyniósł spadek do liczby 8 mieszkań. Podobne znacznie spadki zauważamy w Osielsku: z 26 do 15 mieszkań oraz w Białych Błotach z 26 do 17 mieszkań na 1000 mieszkańców.

Analizując powyższe dane zauważamy spadek liczby nowych mieszkań oddanych do użytku w powiecie bydgoskim w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Przyczyny takiego stanu mogą być różne. Z jednej strony świadczyć może o braku możliwości finansowych do posiadania nowego mieszkania, z drugiej zaś o braku popytu na nie ze względu na małą liczbę osób chcących zamieszkać w gminach. Obecnie ponownie zauważa się powroty ludności do miast z obszarów peryferyjnych z czym wiąże się brak popytu na nowe mieszkania, wobec czego rozwój urbanistyczny gmin również zwalnia.

8.5. Wzrost przeciętnej powierzchni mieszkalnej przypadającej na 1 osobę

Wzrost przeciętnej powierzchni mieszkalnej na 1 osobę jest zjawiskiem, które ukazuje zmianę w jakości życia mieszkańców. Wśród głównych czynników decydujących o wzroście wartości tego wskaźnika należy wymienić przede wszystkim: ogólny wzrost zamożności ludności wynikający ze spadku bezrobocia i poprawy sytuacji na rynku pracy po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej, stosunkowo dobra i szeroka dostępność kredytów mieszkaniowych w tym czasie oraz podaż mieszkań wynikająca z tzw. boomu budowlanego, który rozpoczął się po akcesji Polski do Unii Europejskiej.

Przeciętna powierzchnia mieszkalna na osobę w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

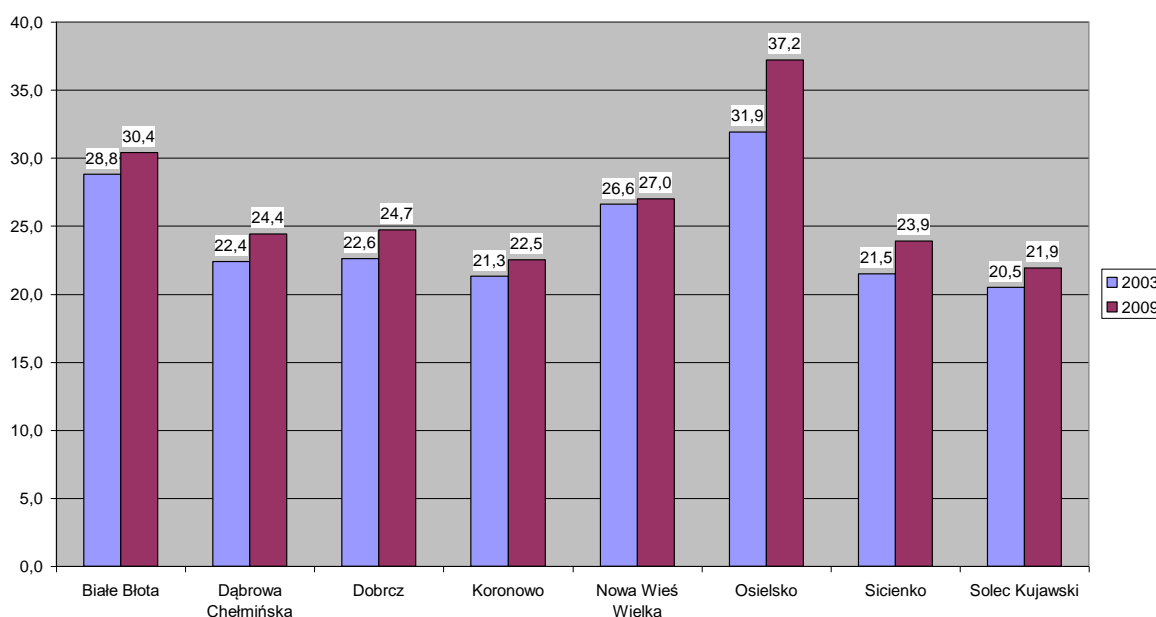
Rycina 21. Wzrost przeciętnej powierzchni mieszkalnej przypadającej na 1 osobę w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zestawione dane statystyczne ukazują wzrost powierzchni mieszkalnych przypadających na 1 osobę. Zauważamy jej wzrost w przypadku każdej gminy powiatu bydgoskiego w badanym okresie. Jednak zmiany nie są znaczne. Najmniejsza powierzchnia mieszkalna przypadająca na 1 mieszkańca wyniosła 20,5 m² i odnotowana została w gminie Solec Kujawski. Zbliżone dane prezentują się w gminach Koronowo (21,3 m²) oraz Sicienکو (21,5 m²).

Wykres 11. Wzrost przeciętnej powierzchni mieszkalnej przypadającej na 1 osobę w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Wykres przedstawiający wzrost przeciętnej powierzchni mieszkalnej przypadającej na 1 osobę w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przypadku tych trzech gmin wzrost powierzchni wyniósł kolejno 1,4 m², 1,2 m² i 2,4 m². W gminach Dąbrowa Chełmińska oraz Dobrcz powierzchnie mieszkań na 1 mieszkańca przypadają w podobnych granicach: kolejno 22,4 m² i 22,6 m² w 2003 roku, zaś w 2009 roku było to 24,4 m² w Dąbrowie Chełmińskiej oraz 24,7 m² w Dobrczu. W gminie Nowa Wieś Wielka powierzchnia w 2003 roku wynosiła 26,6 m² i wzrosła do 27,0 m² w roku 2009. Największe powierzchnie mieszkań przypadające na 1 mieszkańca były w gminach Białe Błota (28,8 m² w 2003 roku) oraz Osielsku (31,9 m² w 2003 roku). Podobnie jak w przypadku wymienionych już wcześniej gmin również i tutaj nastąpił wzrost powierzchni w 2009 roku do 30,4 m² w Białych Błotach oraz 37,2 m² w Osielsku.

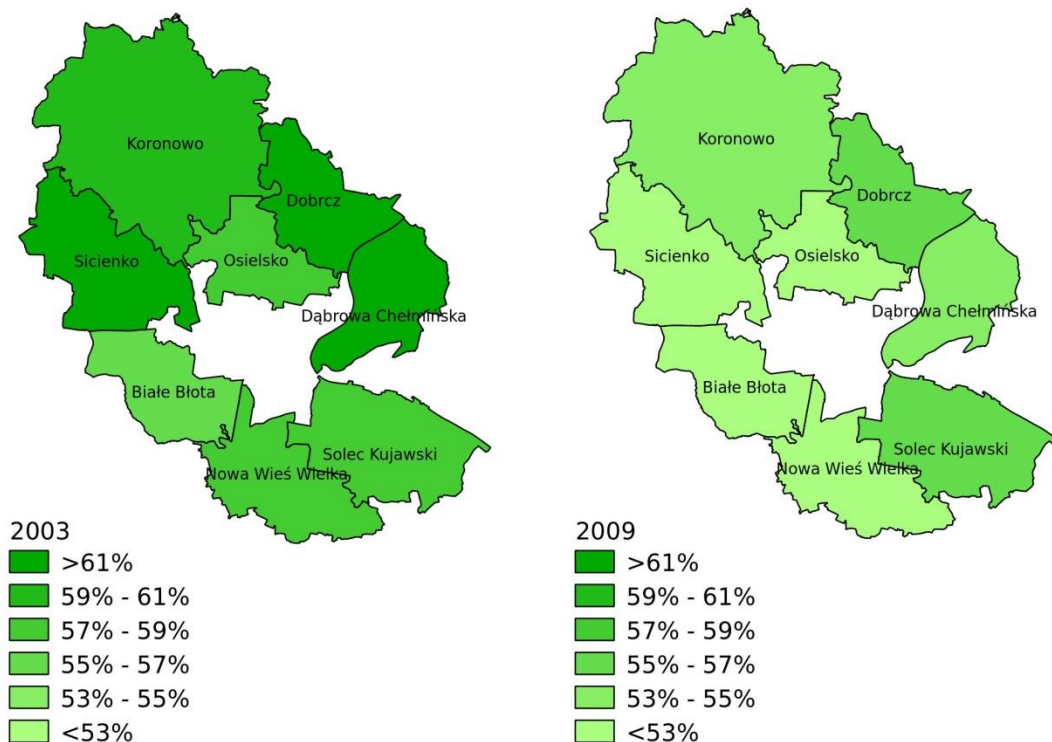
Wzrost powierzchni mieszkalnej na 1 mieszkańca jest wskaźnikiem, który oddaje poziom życia ludności. Na podstawie danych statystycznych powiatu bydgoskiego z 2003 i 2009 roku zauważamy, że wzrost powierzchni mieszkań wystąpił w każdej gminie, jednak nie były to znaczne zmiany. Często wiązały się z powstawaniem domów jednorodzinnych w gminach. Ich powierzchnia przewyższa powierzchnię mieszkań w blokach, co wpłynęło na kształtowanie się danych statystycznych z tendencją wzrostową.

8.6. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Wskaźnik obciążenia demograficznego oznacza stosunek liczby osób w wieku produkcyjnym do osób wieku nieprodukcyjnym. Do grupy osób w wieku nieprodukcyjnym należą osoby nieaktywne lub biernie zawodowo, czyli dzieci w wieku od 0-14 lat oraz osoby

w wieku 60 lub 65 lat i więcej. Wyższy stosunek osób nieaktywnych zawodowo stwarza niekorzystne warunki ze względu na fakt, iż osoby produkcyjne muszą pracować na więcej osób nieprodukcyjnych.

Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

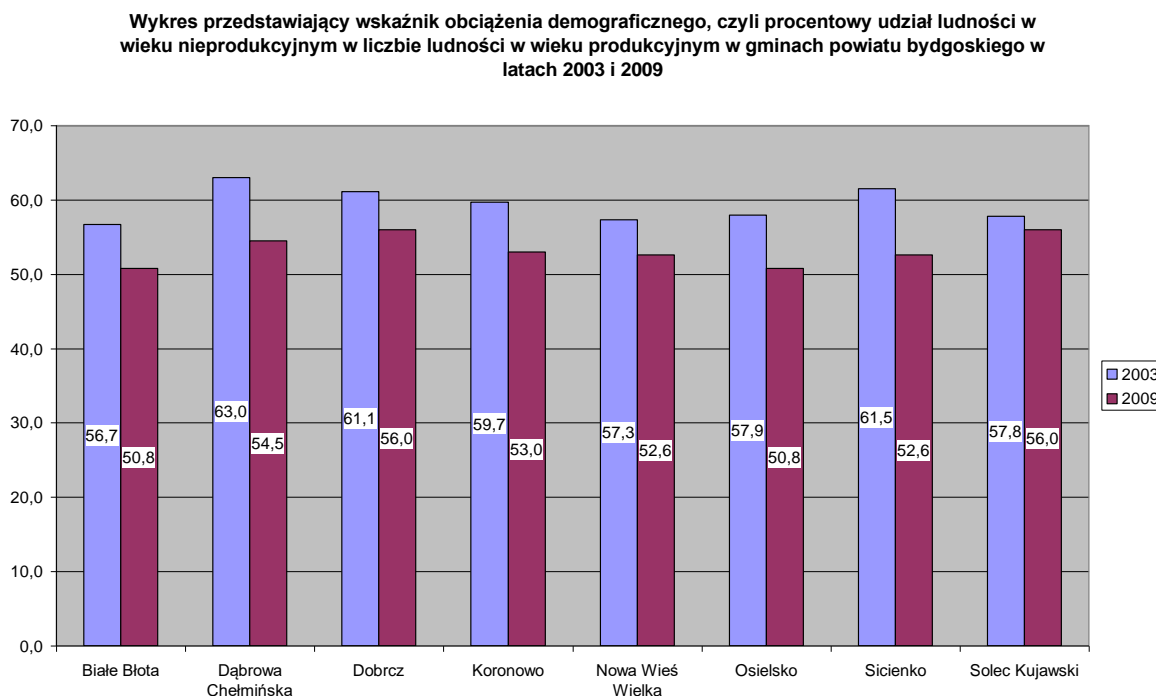

Rycina 22. Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując zestawienia danych statystycznych za rok 2003 i 2009 w pierwszej kolejności zauważamy korzystne zmiany dla gmin związane ze spadkiem wskaźnika obciążenia demograficznego. W 2003 roku w najtrudniejszej sytuacji były gminy Dąbrowa Chełmińska, Dobrcz oraz Sicienko, których wskaźnik wynosił kolejno 63,0%, 61,1% oraz 61,5%. Pozostałe gminy nie przekroczyły poziomu 60%. W przypadku tych gmin zauważamy jednak spadek wskaźnika w 2009 roku do poziomu 54,5% w gminie Dąbrowa Chełmińska, 56,0% w gminie Dobrcz oraz 52,6% w gminie Sicienko. Pozostałe gminy wykazują zbliżone dane w 2003 i 2009 roku. Gmina Solec Kujawski wykazała spadek wskaźnika z 57,8% na 56,0%.

Wykres 12. Wskaźnik obciążenia demograficznego w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Większy spadek zauważamy w gminie Osielesko, bowiem z 57,9% w 2003 roku uzyskała wynik 50,8% w 2009 roku. Podobny spadek nastąpił w gminie Białe Błota: z 56,7% na 50,8%. Obie gminy reprezentują najkorzystniejszy wynik w 2009 roku spośród wszystkich gmin powiatu bydgoskiego. Gminy Koronowo oraz Nowa Wieś Wielka również wykazują tendencję spadkową kolejno z 59,7% na 53,0% oraz z 57,3% na 52,6%.

Podsumowując najkorzystniejsze warunki reprezentujące najniższy stopień obciążenia demograficznego w 2003 roku występowały w gminie Białe Błota. Natomiast w 2009 roku gminą z najlepszym wynikiem w danym zakresie było Osielesko oraz Białe Błota reprezentujące wskaźnik na tym samym poziomie 50,8%. Przyczyną wysokiego wskaźnika obciążenia demograficznego jest szybkie starzenie się społeczeństwa, a wraz z tym zjawiskiem zbyt wolne osiaganie wieku produkcyjnego przez osoby młode, co związane jest z niskim przyrostem naturalnym. Wpływ na taki stan rzeczy mają również migracje, bowiem znaczna część osób w wieku produkcyjnym wyemigrowała za granicę, co dodatkowo pogłębia obciążenie demograficzne. Skutkiem wysokiego obciążenia demograficznego są problemy na rynku pracy i utrudnienia w rozwoju demograficznym. Jednocześnie wpływa to niekorzystnie na system zabezpieczenia społecznego, bowiem na jedną osobą pracującą przypada duża część osób niepracujących, które dana osoba w pewien sposób „utrzymuje”.

9. Analiza ładu środowiskowego

Ład środowiskowy nazywany czasem ładem ekologicznym skupia się głównie na problematyce ochrony środowiska a także zarządzania zasobami naturalnymi. Celem ładu środowiskowego jest polepszenie jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie im dostępu do wysokiej jakości, czystego środowiska naturalnego i umiejętne korzystanie z jego zasobów. Aby rozwój można było określać mianem zrównoważonego, niezbędna jest harmonia trzech ładów: społecznego, ekonomicznego i środowiskowego. Aspekty środowiskowe odgrywają równie ważną rolę co inne czynniki rozwoju, dlatego nie mogą być

one pomijane w procesie programowania rozwoju.

Zasady zrównoważonego rozwoju przyjęte w ramach Karty Ziemi na konferencji z Rio de Janeiro odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do ładu środowiskowego są następujące:⁹

- zasada 2 - suwerenność państw w zakresie dysponowania swymi zasobami, ale też odpowiedzialność za zagwarantowanie, że działania państw w obrębie ich prawa i kontroli nie będą powodować szkód ekologicznych w innych krajach lub na terenach znajdujących się poza ich jurysdykcją,
- zasada 4 - ochrona środowiska będzie stanowić integralną część procesu rozwoju i nie może być rozpatrywana oddzielnie,
- zasada 7 - współpraca państw w duchu partnerstwa globalnego dla ochrony, zachowania i odbudowy zdrowia i integralności ekosystemu Ziemi oraz przyjęcie wspólnej, ale zróżnicowanej odpowiedzialności za globalny rozwój zrównoważony,
- zasada 8 - redukcja lub wyeliminowanie niezrównoważonych trendów produkcji i konsumpcji,
- zasada 10 - zagwarantowanie na poziomie kraju odpowiedniego dostępu do informacji o środowisku, możliwości uczestnictwa w procesie podejmowania decyzji oraz dostępu do postępowania sądowego i administracyjnego, w tym rekompensat i naprawy szkód,
- zasada 11 - rozwijanie legislacji ekologicznej oraz dostosowanie standardów środowiskowych do potrzeb i możliwości rozwojowych,
- zasada 13 - rozwijanie współpracy oraz narodowych legislacji w zakresie odpowiedzialności za szkody środowiskowe i za zanieczyszczanie oraz rekompensat dla poszkodowanych,
- zasada 14 - współpraca w celu zapobiegania lokowania i transferu do innych państw działalności i substancji mogących spowodować znaczące szkody ekologiczne lub szkodliwych dla zdrowia ludzkiego,
- zasada 15 - stosowanie prewencyjnego podejścia do ochrony środowiska,
- zasada 16 - promowanie internalizacji kosztów ekologicznych i stosowania instrumentów ekonomicznych, opartych na zasadzie „zanieczyszczający płaci”,
- zasada 17 - stosowanie ocen oddziaływania na środowisko w odniesieniu do projektowanych rodzajów działalności, mających negatywny wpływ na środowisko i poddawanych decyzjom kompetentnych władz krajowych,
- zasada 18 - bezzwłoczne powiadamianie innych państw o wszystkich klęskach żywiołowych oraz o innych zagrożeniach mogących powodować nagłe szkodliwe oddziaływanie na środowisko w tych państwach oraz podejmowanie wszelkich kroków w zakresie pomocy państwu poszkodowanemu,
- zasada 19 - zapewnienie wyprzedzającego i punktualnego powiadomienia oraz odpowiedniej informacji innym państwom, potencjalnie zagrożonym działaniami, które mogą mieć szkodliwe oddziaływanie transgraniczne,
- zasada 20 - pełne uczestnictwo kobiet w zarządzaniu środowiskiem i rozwoju,
- zasada 23 - ochrona środowiska i zasobów naturalnych ludności znajdującej się w opresji, okupacji lub niewoli,
- zasada 24 - respektowanie prawa międzynarodowego, zapewniającego ochronę środowiska w czasie konfliktów zbrojnych oraz współdziałanie przy dalszym rozwoju tego prawa,
- zasada 25 - pokój, rozwój i ochrona środowiska są wzajemnie powiązane

---

⁹ Borys T., *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2005, ss. 247-252, [w:] Borys T., *Raport z realizacji pracy „Zaprojektowanie i przetestowanie ram metodologicznych oraz procedury samooceny gmin na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju w Systemie Analiz Samorządowych (SAS)”, Jelenia Góra-Poznań 2008, s. 75*

i niepodzielne,

- zasada 26 - pokojowe rozwiązywanie wszystkich dysput ekologicznych przy zastosowaniu odpowiednich środków w nawiązaniu do Karty Narodów Zjednoczonych.

Jak wynika z badań T. Borysa (2008) w obrębie ładu środowiskowego wyróżnić można podział na dziedziny, dla których istnieją wskaźniki oceniające ich stopień rozwoju. Wyróżniamy następujące dziedziny ładu środowiskowego:

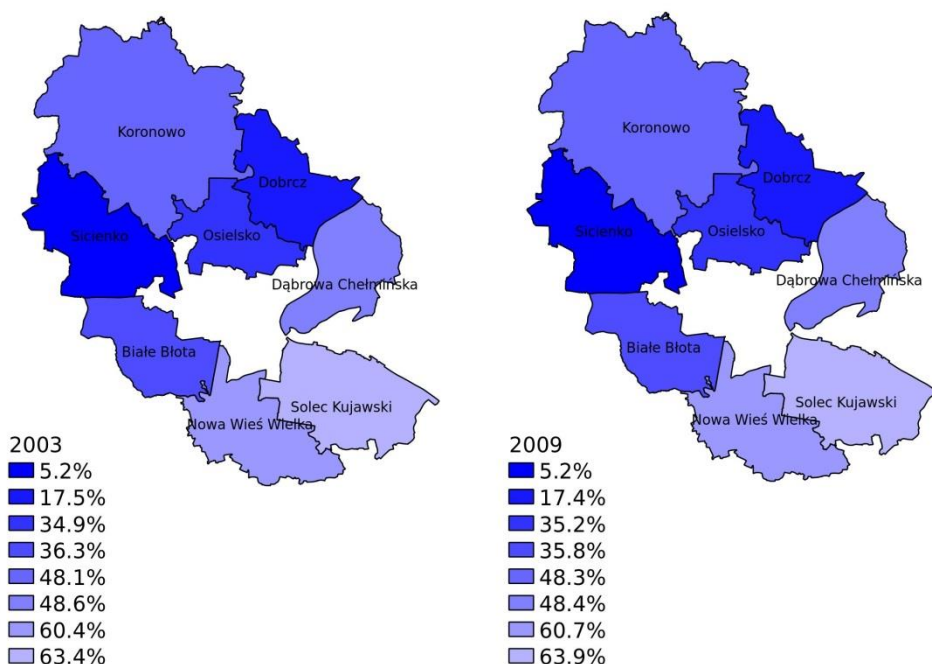
- ekologizacja planowania przestrzennego,
- ochrona przyrody i krajobrazu,
- ochrona i zrównoważony rozwój lasów,
- ochrona gleb i odpady,
- ochrona zasobów kopalin,
- ochrona wód,
- ochrona powietrza atmosferycznego,
- ochrona klimatu akustycznego,
- energia odnawialna,
- bezpieczeństwo biologiczne, chemiczne, elektromagnetyczne i przeciwdziałanie skutkom awarii przemysłowych

8.1. Procentowy udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w całkowitej powierzchni

Zgodnie z Art.2 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880) ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody. W związku z tymi działaniami obejmuje się cenne przyrodniczo obiekty ochroną prawną. Ustawa w Art. 6. pkt. 1. określa formy tej ochrony, którymi są: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, parki chronionego krajobrazu, obszary NATURA 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów. Obszary prawnie chronione powinny się zwiększać wraz z rozwojem, aby zachować elementy przyrodnicze gmin od skutków działalności człowieka. Zwiększanie się ich powierzchni świadczy o zrównoważeniu rozwoju danej jednostki, bowiem wraz z działaniami przynoszącymi korzyści gospodarcze i społeczne, działa się również na korzyść środowiska przyrodniczego.

Poniższe zestawienia danych wykazują procentowy udział powierzchni prawnie chronionych w całkowitej powierzchni gmin powiatu bydgoskiego. Pierwsze spostrzeżenie wykazuje, że dane te w przeciągu badanego okresu nie uległy zmianie lub w przypadkach niektórych gmin uległy bardzo nieznacznej zmianie. Najmniejszy udział powierzchni obszarów chronionych wykazuje gmina Sicienko, w granicach której powierzchnia ta nie zmieniła się i od 2003 do 2009 roku i wynosiła 5,2% powierzchni całej gminy. W następnej kolejności pod względem wielkości danego wskaźnika jest gmina Dobrcz, w której powierzchnia obszarów chronionych stanowiła w 2003 roku 17,5%, ze spadkiem w danym okresie do 17,4%. Kolejne dwie gminy posiadają już prawie dwukrotnie więcej powierzchni obszarów chronionych i są to Osielsko oraz Białe Błota. W gminie Osielsko wskaźnik ten wynosił w 2003 roku 34,9%, co w przeciągu 6 lat uległo zmianie, osiągając poziom 35,2%. Natomiast gmina Białe Błota wykazała spadek procentowej powierzchni obszarów prawnie chronionych w całej powierzchni badanej jednostki z 36,3% do 35,8%. Niewielkie wahania danych oraz ich wielkości występują w gminach Koronowo oraz Dąbrowa Chełmińska.

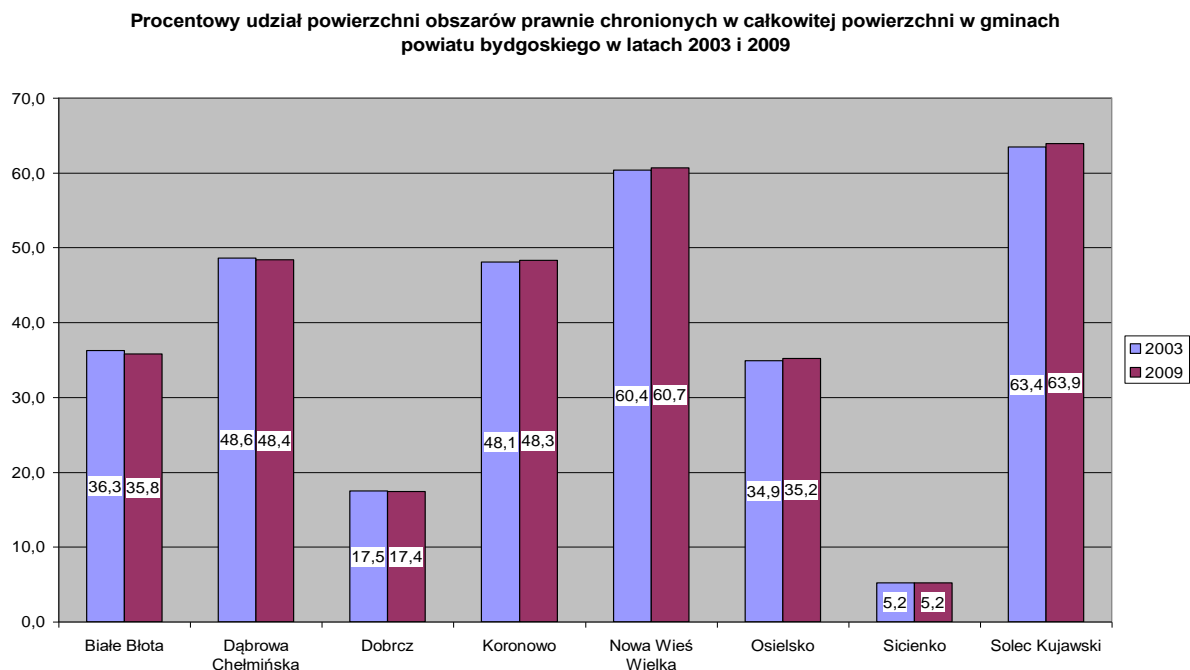
Procentowy udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w całkowitej powierzchni w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Rycina 23. Procentowy udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w całkowitej powierzchni gmin powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 14. Procentowy udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w całkowitej powierzchni gmin powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W pierwszej jednostce w przeciągu 6 lat procentowy udział zwiększył się jedynie o 0,2% i wyniósł 48,3% na końcu badanego okresu. Natomiast w gminie Dąbrowa Chełmińska również różnica wyniosła 0,2% jednak z wartością ujemną, bowiem z 48,6% w 2003 roku

wskaźnik spadł do 48,4% w przeciągu 6 lat. W powiecie bydgoskim najwyższymi wskaźnikami wyróżniają się gminy Nowa Wieś Wielka, jak również Solec Kujawski. W obu przypadkach wskaźnik ten uległ niewielkiemu wzrostowi w badanym okresie. Pierwsza gmina z 60,4% w 2003 roku uzyskała wynik 60,7% po 6 latach. Z kolei Solec Kujawski w 2003 roku posiadał 63,4% powierzchni obszarów prawnie chronionych w całej powierzchni gminy, co wzrosło do 2009 roku do poziomu 63,9%.

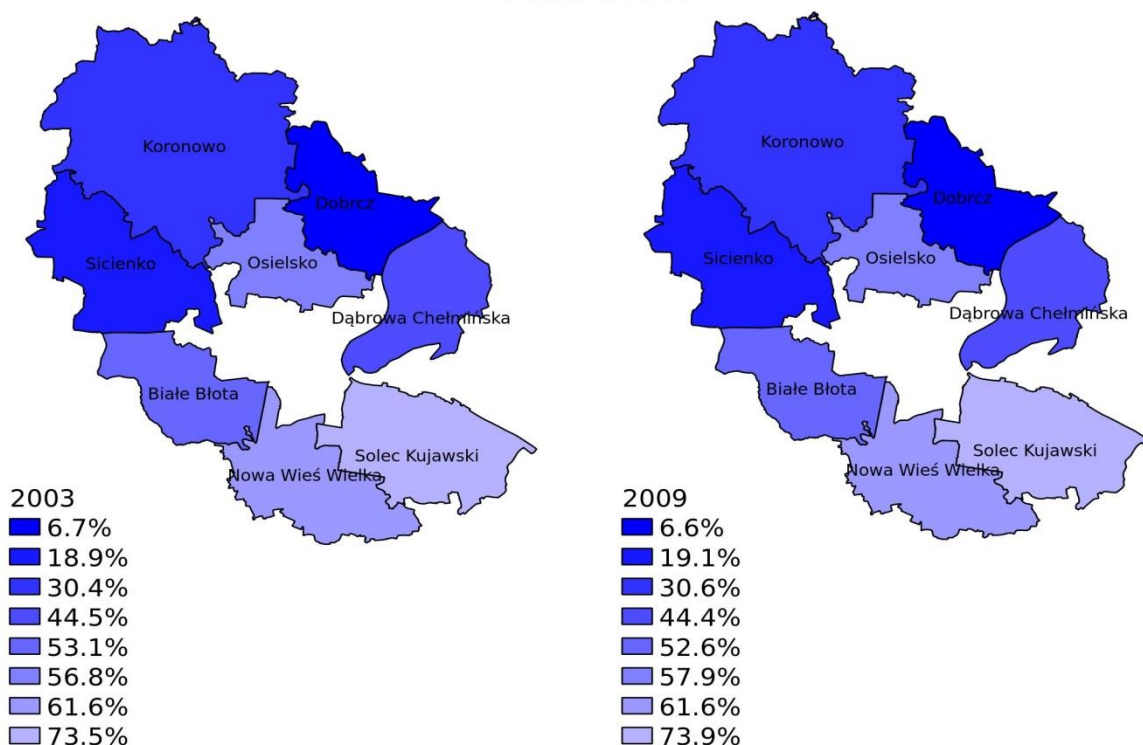
Analiza wykazała niewielkie zmiany wskaźnika w okresie od 2003 do 2009 roku. W powiecie bydgoskim wskaźniki wskazują raczej na tendencje do stabilności, aniżeli do wzrostu czy spadku. Jeżeli już jakaś zmiana zachodzi, to jest ona niewielka, najczęściej w granicach niecałego procenta. Z jednej strony wnioskować można, że jest to dobra sytuacja, ze względu na to, iż nie odnotowuje się znacznych ubytków w zakresie obszarów prawnie chronionych. Jednak należy pamiętać, iż rozwój nie wiąże się z utrzymaniem stabilizacji, jednak ze zwiększaniem korzyści. Zatem stwierdzić można, że w zakresie obszarów prawnie chronionych powiatu bydgoskiego w przeciągu 6 lat nie zaobserwowano znacznych zmian, które mogłyby wskazać na rozwój w danym zakresie.

8.2. Procentowy udział powierzchni zalesionych w całkowitej powierzchni gmin

Obszary leśne są płucami ziemi. Rozwój nie powinien wpływać na zmniejszanie się pokładów leśnych, bowiem są one źródłem korzyści dla ludności zamieszkującej dane jednostki terytorialne. Im większa powierzchnia lasów występuje na danym terenie, tym większe korzyści klimatyczne czerpane są z tego tytułu. Las, zwłaszcza posiadający drzewa zdrowe i dorosłe, reguluje temperaturę powietrza, oczyszcza je, ogranicza hałas, jest siedliskiem mnogości gatunków roślin i zwierząt, jak również pełni funkcje społeczne. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. 1991 Nr 101 poz. 444) w Art. 8. określa zasady gospodarowania lasami, którymi są powszechna ochrona lasów, trwałość ich utrzymania, ciągłość i zrównoważone wykorzystanie wszystkich ich funkcji oraz powiększanie ich zasobów.

Rycina 24. i Wykres 15. przedstawiają procentowy udział powierzchni leśnych w całkowitej powierzchni gmin powiatu bydgoskiego. Wielkość tego wskaźnika jest zróżnicowana w przypadku poszczególnych gmin. Najmniejszy procent powierzchni leśnych w powiecie bydgoskim posiadała gmina Dobrcz, w której od 2003 roku z 6,7% powierzchnia zmalała do 6,6%. Kolejną gminą pod względem lesistości jest Sicienko, które z 18,9% zyskało 19,1%. Gmina Koronowo również zanotowała niewielki wzrost w badanym okresie z 30,4% do 30,6%. W gminie Dąbrowa Chełmińska procent powierzchni leśnej w stosunku do całości powierzchni wyniósł w 2003 roku 44,5% i w przeciągu 6 lat zmalał o 0,1%.

Procentowy udział powierzchni zalesionych w całkowitej powierzchni w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

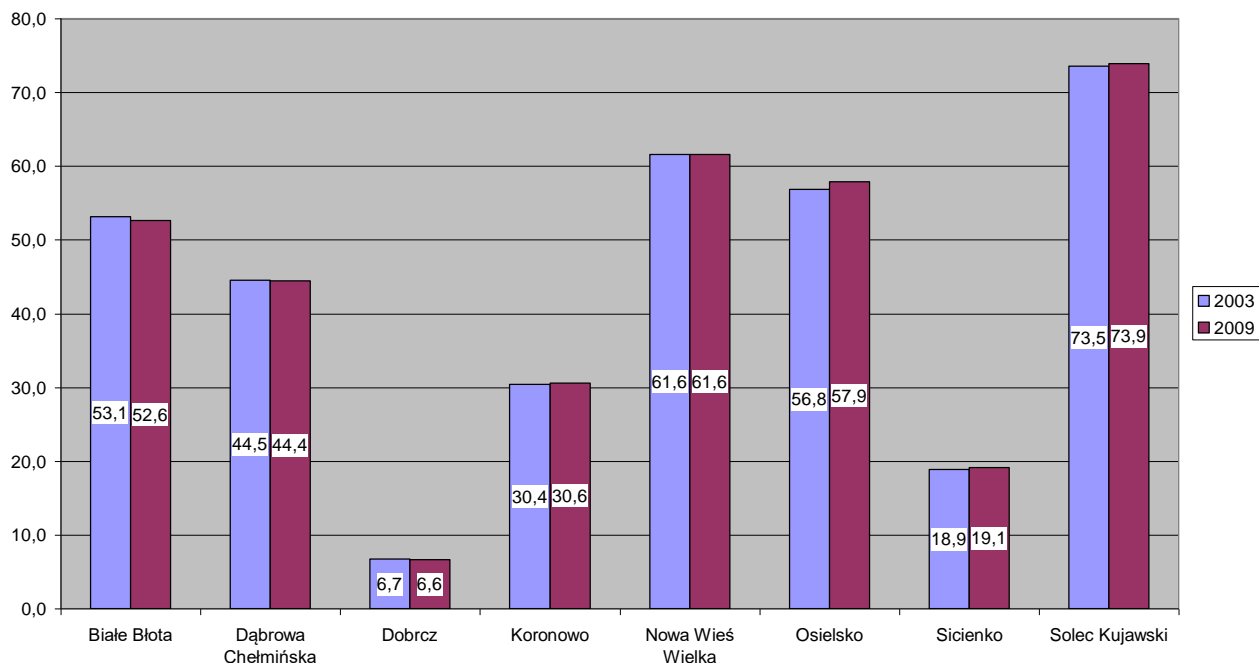

Rycina 24. Procentowy udział powierzchni zalesionych w całkowitej powierzchni gmin powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 15. Procentowy udział powierzchni zalesionych w całkowitej powierzchni gmin powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Procentowy udział powierzchni leśnych w całkowitej powierzchni w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zbliżone wielkości w 2003 roku charakteryzują gminy Białe Błota i Osielsko. Pierwsza jednostka terytorialna w 2003 roku posiadała wskaźnik na poziomie 53,1%, natomiast druga 56,8%. Różnicą jest natomiast zmiana w badanym okresie, bowiem w przypadku Białych Błot odnotowano spadek powierzchni z wynikiem 52,6% na koniec badanego okresu, natomiast w gminie Osielsko lesistość wzrosła do poziomu 57,9%. Gminą, która w przeciągu 6 lat utrzymała lesistość na tym samym poziomie jest Nowa Wieś Wielka. Od 2003 do 2009 roku wskaźnik ten wynosił 61,6% i plasował ją na drugim miejscu pod względem najbardziej zalesionych gmin powiatu bydgoskiego. Na pierwszym miejscu natomiast znajduje się Solec Kujawski, w którym tereny leśne zajmowały 73,5% powierzchni całkowitej gminy w 2003 roku i przez 6 lat wskaźnik ten wzrósł o 0,4%.

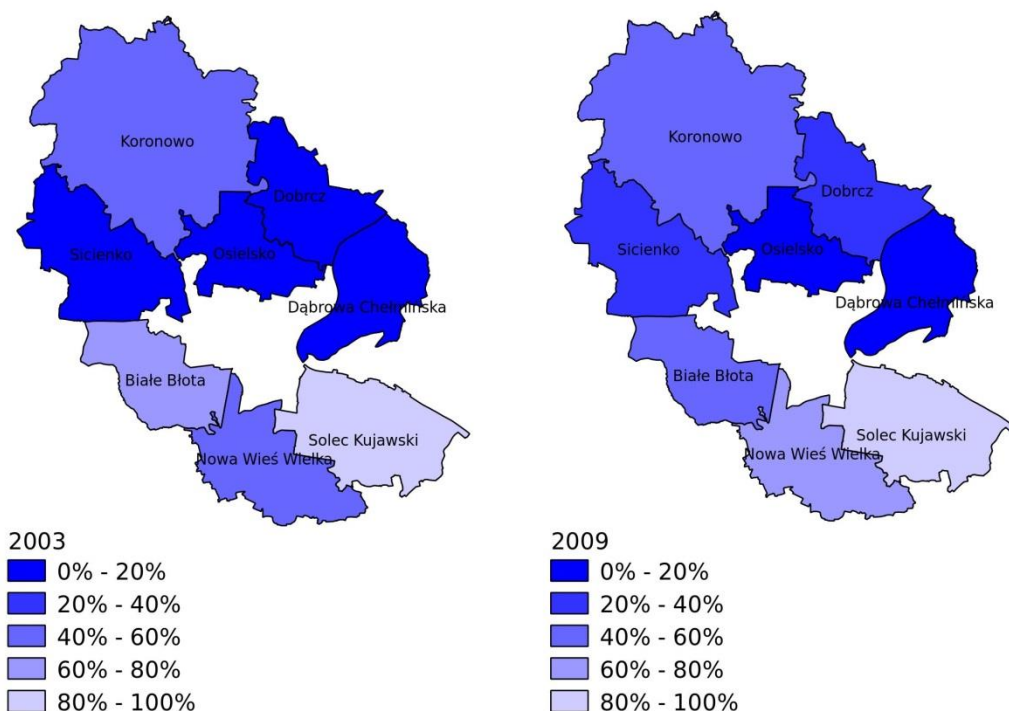
Podsumowując w powiecie bydgoskim wskaźnik lesistości różnie wypada w różnych gminach. Najważniejsze jest jednak to, że nie ma znacznych zmian porównując rok początkowy z końcowym w badanym okresie. Zmiany jakie zachodzą w tym czasie dotyczą różnicy wahającej się do 0,5% do 0,1% zarówno z tendencjami wzrostowymi, jak i spadkowymi w zależności od gminy. Analiza wykazuje, że lesistość gmin powiatu bydgoskiego na przestrzeni od 2003 do 2009 roku nie uległa znacznemu powiększeniu. Zatem nie jest spełniana jedna z zasad gospodarki lasami polegająca na powiększaniu zasobów leśnych.

8.3. Procentowy udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w ogólnej ludności

Oczyszczalnie ścieków mają na celu zmniejszenie emisji ścieków do środowiska. Urbanizacja oraz rozwój przemysłu zwiększa zapotrzebowanie ludzi na wodę pitną, która stanowi śladowy procent zasobów wodnych ziemi. Stąd potrzeba racjonalnej gospodarki wodnej czyli również utylizacji ścieków. Wprowadzanie ścieków do środowiska ma różne negatywne skutki, zależne od typu zanieczyszczeń. Wszystkie prowadzą do zaburzenia równowagi biologicznej lokalnego ekosystemu. Wraz ze zwiększaniem się liczby ludności w jednostce osadniczej powinna zwiększać się ilość oczyszczalni ścieków lub ich przepustowość.

Rycina 25. oraz Wykres 16. przedstawiają procentowy udział ludności, która obsługiwana jest przez oczyszczalnie ścieków w gminach powiatu bydgoskiego. Największą różnicę w przeciągu badanego okresu zauważyć można w gminach Dąbrowa Chełmińska oraz Dobrcz. Gminy te są jedynymi w całym powiecie, które w roku początkowym badanego okresu posiadały wartość wskaźnika na poziomie zerowym. W przeciągu 6 lat nastąpił wzrost w obu przypadkach.

Procentowy udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie ludności w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

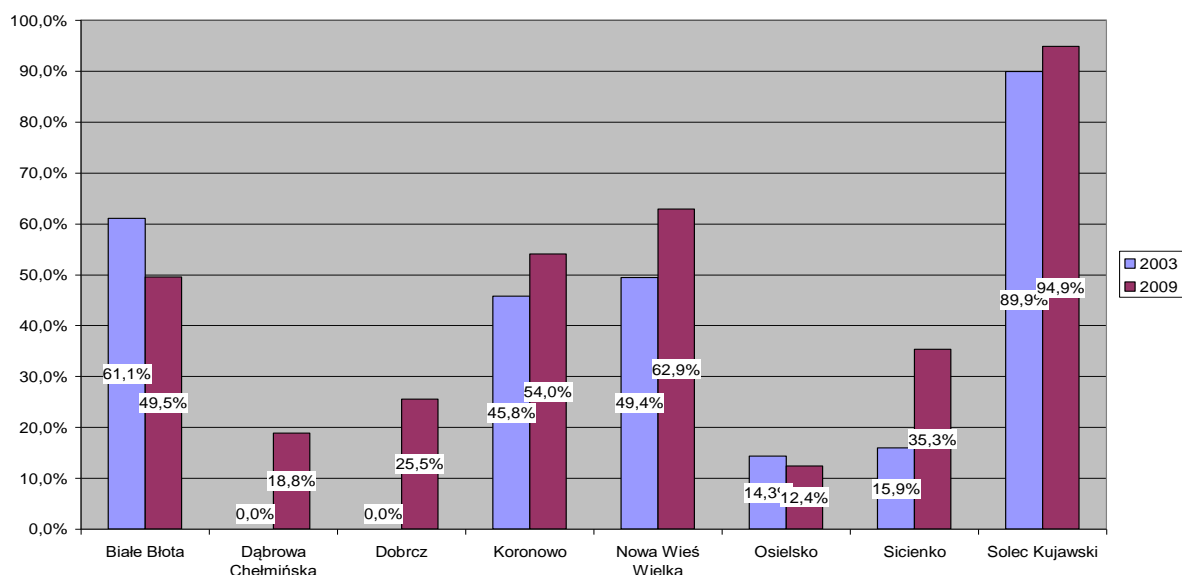

Rycina 25. Procentowy udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie ludności w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 16. Procentowy udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie ludności w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Procentowy udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie ludności w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2009 roku procent ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie w gminie Dąbrowa Chełmińska wyniósł 18,8%, zaś w gminie Dobrcz 25,5%. Jednymi z niższych wyników charakteryzują się gminy Osielsko oraz Sicienka, których wskaźnik na początku badanego

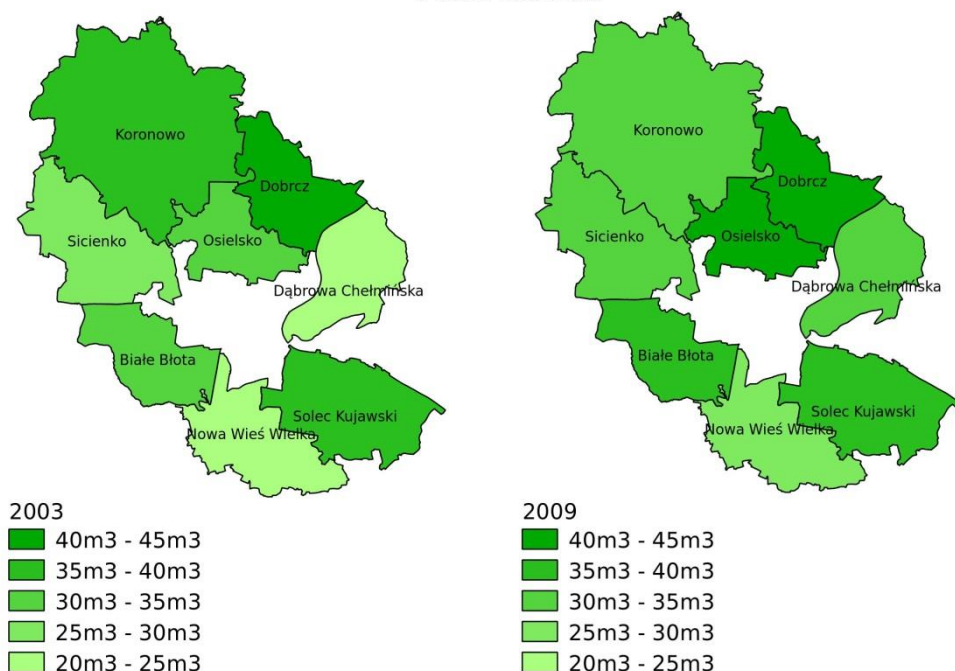
okresu wyniósł kolejno 14,3% i 15,9%. W przypadku Osielska w badanym okresie nastąpił spadek o 2%, który na końcu badanego przedziału czasowego wykazał 12,4%. Związane jest to prawdopodobnie ze zwiększeniem się liczby mieszkańców gminy oraz brakiem zwiększenia przepustowości oczyszczalni ścieków dostępnej w tej jednostce terytorialnej. Gmina Sicienko w okresie 6 lat wykazała ponad dwukrotny wzrost wielkości wskaźnika, co wiąże się z rozwojem w omawianym zakresie. Rok 2003 w Sicienku prezentował wskaźnik na poziomie 15,9%, zaś pod koniec badanego okresu wyniósł już 35,3%. Wzrost wartości wskaźnika wystąpił również w gminach Koronowo i Nowa Wieś Wielka. W przypadku pierwszej gminy różnica wyniosła 8,3% dając wynik 54,0% na koniec badanego okresu, zaś w przypadku Nowej Wsi Wielkiej różnica wyniosła 13,5% i w 2009 roku wskaźnik ten wyniósł 62,9%. Gminą o jednym z najwyższych wskaźników w 2003 roku były Białe Błota z wynikiem 61,1%. W tym przypadku w przeciągu 6 lat nastąpił jednak spadek do wartości 49,5% na koniec badanego okresu. Gminą o najwyższej wartości wskaźnika, a jednocześnie wykazującą wzrost jego wartości w okresie między 2003 i 2009 rokiem jest Solec Kujawski. Na początku 2003 roku 89,9% ludności tej gminy było obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków. Okres do 2009 roku przyniósł wzrost tej wartości do poziomu 94,9%.

Jak wynika z danych statystycznych w przypadku 6 z 8 gmin powiatu bydgoskiego nastąpił wzrost wskaźnika w okresie pomiędzy 2003 i 2009 rokiem. Dwie gminy wykazały spadek wskaźnika, co jest niepokojącym wynikiem. Pomimo rozwoju ośrodków, na koniec omawianego okresu jedynie 3 z 8 gmin powiatu bydgoskiego wykazały wskaźnik powyżej 50%. Świadczy to o niskim ingerowaniu większości gmin w zakresie ochrony środowiska.

8.4. Zużycie wody w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Zgodnie z Art. 34 Ustawy z dnia 11 października 2001 r. Prawo Wodne (Dz.U.01.115.1229 z późniejszymi zmianami) każdy ma prawo do powszechnego korzystania z wód publicznych, za wyjątkiem wód podziemnych, w celu zaspokojenia potrzeb osobistych, gospodarstwa domowego lub rolnego czy też w celu rekreacyjnym. Ważne jest jednak rozsądne i oszczędne korzystanie z wód ze względu na światowy deficyt wody. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 14 stycznia 2002 r. w sprawie określenia przeciętnych norm zużycia wody określa normy zużycia wody na poszczególne cele. Analiza danych dla gmin powiatu bydgoskiego powinna być rozpatrywana z uwzględnieniem przeciętnych norm zużycia wody na jednego mieszkańca w gospodarstwach domowych. W tej grupie należy przyjąć gospodarstwa domowe posiadające w wyposażeniu wodociąg, ubikację, łazienkę oraz lokalne źródło ciepłej wody (piecyk węglowy, gazowy – gaz z butli, elektryczny, bojler). Dla tego typu gospodarstwa domowego norma w wyżej wspomnianym Rozporządzeniu wynosi 2,4-3,0 m³ na mieszkańca w miesiącu. Dane przedstawione poniżej wykazują roczne zużycie wody, w związku z czym wspomniana norma w przeliczeniu rocznym wynosi 28,8 m³ – 36,0 m³.

Zużycie wody w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

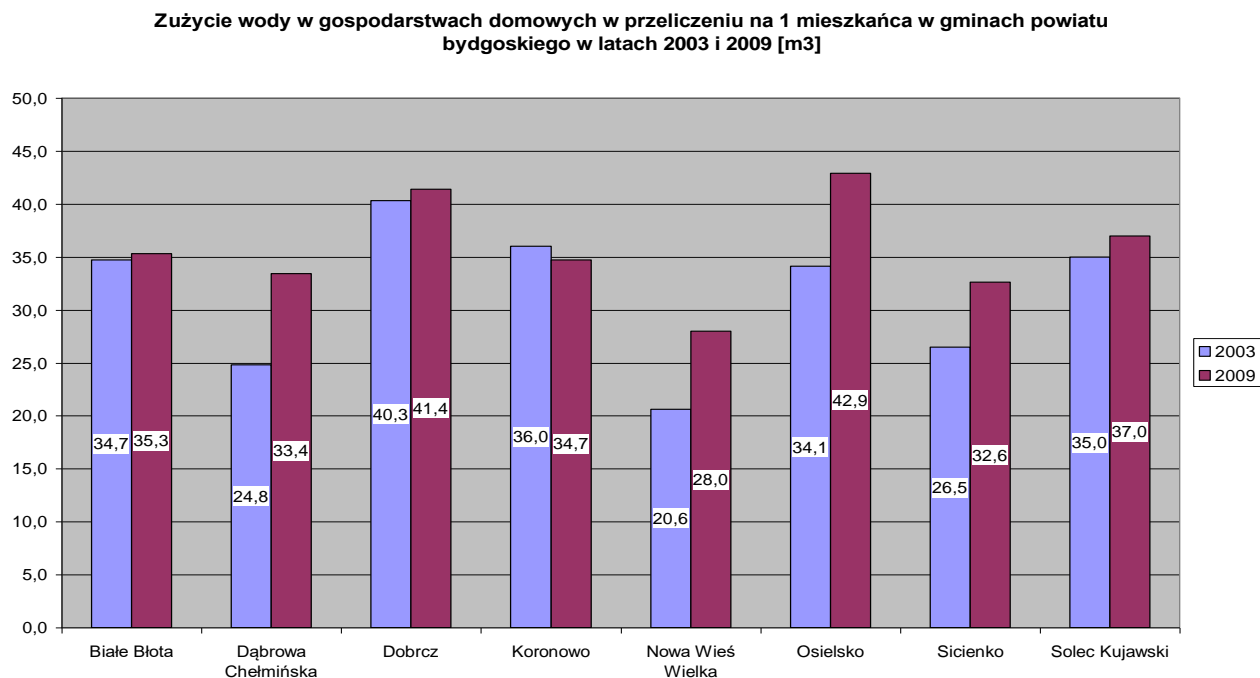

Rycina 26. Zużycie wody w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zestawienia danych statystycznych przedstawione na Rycinie 26. i Wykresie 17. prezentują zużycie wody w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego. W badanym okresie w przypadku 7 na 8 gmin zauważamy tendencje wzrostu zużycia wody na przestrzeni 6 lat. W 2003 roku najniższym zużyciem wody na mieszkańca charakteryzowała się gmina Nowa Wieś Wielka z wynikiem 20,6 m³. Zużycie wody w przypadku tej gminy wzrosło w badanym okresie do wielkości 28,0 m³. Gmina Dąbrowa Chełmińska również wykazała wzrost zużycia wody w przeciągu 6 lat i różnica ta wyniosła 8,6 m³. Gminą, która również w roku początkowym badania posiadała zużycie wody na mieszkańca poniżej 30,0 m³ było Sicienko. Również w przypadku tej jednostki terytorialnej w przeciągu 6 lat nastąpił wzrost zużycia wody do poziomu 32,6 m³ na mieszkańca. Gminy Osielsko i Białe Błota w 2003 roku posiadały zbliżone dane, kolejno 34,1 m³ i 34,7 m³. Różnica między tymi gminami dotyczy wzrostu zużycia wody, bowiem w gminie Białe Błota wzrost wyniósł jedynie 0,6 m³ w przeciągu 6 lat, zaś w gminie Osielsko zużycie wody zwiększyło się o 8,8 m³ na mieszkańca i był to największy wzrost zużycia wody w badanym okresie w granicach powiatu bydgoskiego.

Wykres 17. Zużycie wody w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach powiatu bydgoskiego w latach 2003 i 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Osielsko w 2009 roku stała się gminą o najwyższym zużyciu wody w przeliczeniu na mieszkańca z wynikiem 42,9 m³. Gmina Solec Kujawski wykazała wzrost zużycia wody w przeliczeniu na mieszkańca w wysokości 2,0 m³, w związku z czym w 2009 roku wskaźnik ten wyniósł 37,0 m³. Jediną gminą powiatu bydgoskiego, która wykazała spadek zużycia wody na przestrzeni 6 lat jest gmina Koronowo, w której spadek wskaźnika wyniósł 1,3 m³. Najwyższym zużyciem wody w przeliczeniu na mieszkańca w 2003 roku charakteryzowała się gmina Dobrcz, której wskaźnik wyniósł 40,3 m³. W przeciągu badanego okresu liczba ta wzrosła do poziomu 41,4 m³, co plasuje ją na drugim miejscu w powiecie pod względem wielkości zużycia wody w przeliczeniu na mieszkańca na koniec badanego okresu.

Analiza danych gmin powiatu bydgoskiego wykazuje zmiany negatywne dla środowiska przyrodniczego. Wzrost zużycia wody wykazuje 7 z 8 gmin tego powiatu, co jest bardzo niekorzystnym trendem. Obecnie w związku ze zwiększeniem się deficytu wody na świecie powinno dążyć się do zmniejszenia jej zużycia. Oszczędne korzystanie z zasobów przyrodniczych jest jedną z zasad zrównoważonego rozwoju, która w przypadku gmin powiatu bydgoskiego nie jest spełniana.

Podsumowanie analiz trzech ładów rozwoju zrównoważonego

1. Podsumowanie analizy ładu społecznego

Po przeprowadzeniu analizy wskaźnikowej ładu społecznego zrównoważonego rozwoju można zauważyć, że w gminach powiatu bydgoskiego występują właściwe tendencje rozwojowe. We wszystkich badanych gminach rosną wydatki budżetowe na usługi zapewniane mieszkańcom przez gminę. Jest to właściwy kierunek rozwoju mający na celu polepszenie jakości życia społeczności lokalnej. Kolejnym ważnym wskaźnikiem świadczącym o znacznym polepszeniu się sytuacji społecznej w badanych gminach jest wyraźny spadek stopy bezrobocia we wszystkich badanych ośrodkach. Najlepiej w tej kwestii wypada gmina Osielsko, w której wskaźnik bezrobocia w 2009 roku wynosił jedynie 3,9%,

co jest bardzo dobrym wynikiem. Najślabiej natomiast plasuje się gmina Koronowo, w której wskaźnik ten wynosi 10,7%. Jest to wynik gorszy niż niektóre gminy notowały w roku 2003, a więc mimo bardzo korzystnej tendencji spadkowej, bezrobocie nadal stanowi poważny problem w tym ośrodku. Procentowy udział kobiet w radach badanych gmin nie uległ obniżeniu w żadnym z ośrodków, a w większości z nich zwiększył się. Stan taki wskazuje, iż gminy powiatu bydgoskiego charakteryzują się równouprawnieniem płci, a więc spełniają zapisy zasady 20 zrównoważonego rozwoju.

Na podstawie powyższych analiz dowiedziono zatem, biorąc pod uwagę jednak jedynie aspekty społeczne rozwoju, że gminy powiatu bydgoskiego rozwijają się w sposób prawidłowy.

2. Podsumowanie analizy ładu ekonomicznego

Obraz gmin powiatu bydgoskiego uzyskany na podstawie analiz wskaźników ładu ekonomicznego wskazuje w większości na korzystne trendy rozwojowe.

Wartości wskaźników dotyczących dochodów i wydatków budżetowych powiększyły się znacznie we wszystkich badanych ośrodkach, co świadczy o znacznym rozwoju ekonomicznym tych obszarów. Niepokojąca jest jednak przewaga wydatków nad dochodami, występująca w prawie wszystkich badanych gminach. Prowadzi to do wzrostu zadłużenia ośrodków, lecz w dłuższej perspektywie stan taki może przynieść korzyści w postaci większych zysków z obecnych inwestycji.

Liczba podmiotów gospodarczych w badanych ośrodkach zwiększa się. Wzrost w większości gmin jest co prawda niewielki, ale świadczy o większej przedsiębiorczości mieszkańców, a co za tym idzie, o rozwoju ekonomicznym obszaru.

W dziedzinie mieszkalnictwa w badanych gminach zauważyć można wzrost powierzchni mieszkalnej przypadającej na osobę w połączeniu z mniejszą ilością powstających budynków mieszkalnych. Naszym zdaniem wpływ na taki stan rzeczy ma fakt, iż badane gminy należą do ośrodków peryferyjnych dużego miasta jakim jest Bydgoszcz. Powstają tam głównie duże domy należące do mieszkańców Bydgoszczy, których stać na osiedlenie się poza miastem i dojazdy do pracy.

Wartość wskaźnika obciążenia demograficznego obniżyła się w każdej badanej gminie. Jest to bardzo korzystna tendencja, gdyż w efekcie zmniejszą się wydatki ponoszone przez gminy na pomoc osobom w wieku nieprodukcyjnym, a jednocześnie dochody z tytułu podatków od osób pracujących wzrosną.

3. Podsumowanie analizy ładu środowiskowego

Dane statystyczne dotyczące ładu środowiskowego na przykładzie powiatu bydgoskiego wskazują na niski stopień realizacji zasad rozwoju zrównoważonego. Zmiany w badanym zakresie są bardzo powolne i stosunkowo niewielkie, co nie stwarza wyraźnego obrazu rozwoju.

Biorąc pod uwagę wskaźniki udziału procentowego powierzchni prawnie chronionych, a także powierzchni leśnych na obszarach badanych gmin, nie zauważamy prawie żadnych zmian. Można by powiedzieć, że brak wyraźnych spadków tych wskaźników jest korzystny biorąc pod uwagę zwiększanie się liczby ludności a co za tym idzie coraz większy stopień urbanizacji danych ośrodków. Jednak stan taki ma niewiele wspólnego z rozwojem rozumianym w sposób zdefiniowany w niniejszym opracowaniu. Wskazuje raczej na brak jakichkolwiek działań w danym zakresie.

Analizując wskaźnik udziału ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w całkowitej liczbie ludności na badanym obszarze widać, że większość gmin wykazuje korzystne tendencje rozwojowe w tym zakresie. Rozwój w tych gminach jest jednak powolny i można powiedzieć, iż jedynie w Solcu Kujawskim wskaźnik ten osiąga zadowalający poziom. Dwie spośród badanych gmin: Białe Błota i Osielsko charakteryzuje bardzo niekorzystny spadek wartości badanego wskaźnika, co świadczy o stagnacji w danym

zakresie. Są to jednocześnie gminy, w których notuje się największy przyrwyw ludności w badanym okresie. Gminy te pomimo wyraźnego zwiększenia liczby ludności nie dostosowały infrastruktury oczyszczania ścieków do aktualnych potrzeb, stad też spadek wartości badanego wskaźnika. Jest to sytuacja bardzo niekorzystna i nie można mówić w tym przypadku o zrównoważonym rozwoju w tym zakresie.

Zwiększenie zużycia wody w gospodarstwach domowych w większości badanych gmin może być interpretowane w różny sposób. Z jednej strony może być to odbierane jako polepszenie jakości życia mieszkańców badanych gmin poprzez dostęp do większej ilości wody. W odniesieniu do koncepcji rozwoju zrównoważonego, wskaźnik ten wypada jednak negatywnie, gdyż większe zużycie wody przez obecne pokolenia będzie miało negatywny wpływ na ilość wody dostępne dla następných pokoleń.

Podczas analizy ładu środowiskowego zrównoważonego rozwoju wystąpił problem z brakiem dostępu do publicznie dostępnych danych dotyczących dziedzin ładu środowiskowego wymienionych powyżej dla badanych obszarów. Analizę oparto zatem na jedynych wskaźnikach dających się obliczyć na podstawie dostępnych danych.

Wyniki przeprowadzonej analizy oraz fakt braku danych w ilości dostępnej dla innych ładów wskazują niestety na odsuwanie ładu środowiskowego na dalszy plan w procesach rozwoju.

Wnioski

Analizę rozwoju gmin powiatu bydgoskiego pod względem realizacji zasad koncepcji zrównoważonego rozwoju przeprowadzono w przedziale czasowym od 2003 do 2009 roku w podziale na trzy łądy: społeczny, ekonomiczny oraz środowiskowy. W procesie rozwoju każdy z nich powinien być w jednakowym stopniu realizowany, aby mógł być określany mianem zrównoważonego. Przeprowadzona analiza wykazała, że poszczególne łądy w badanym obszarze nie rozwijają się równomiernie oraz w jednakowym stopniu. W badanym obszarze zauważamy rozwój społeczno - gospodarczy, o którym świadczą wskaźniki społeczne oraz ekonomiczne. Niestety wskaźniki w obrębie ładu środowiskowego świadczą raczej o braku rozwoju w tym zakresie. Wiele spośród zasad zrównoważonego rozwoju związanych z ładem środowiskowym nie jest realizowanych, w związku z czym rozwój badanych obszarów nie wykazuje cech rozwoju zrównoważonego.

OPRACOWANIA ŹRÓDŁOWE

Literatura:

- 1) *Agenda 21 – The United Nations Programme of Action from Rio*, Rio de Janeiro, 1992
- 2) Apanowicz J., 2002, *Metodologia ogólna*, WSAiB, Gdynia, s. 59
- 3) Borys T., 2008, *Raport z realizacji pracy „Zaprojektowanie i przetestowanie ram metodologicznych oraz procedury samooceny gmin na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju w Systemie Analiz Samorządowych (SAS)”*, Jelenia Góra – Poznań
- 4) Klimek M., 2010, *Zrównoważony rozwój lokalny: teoria – planowanie – realizacja*, Agencja Wydawnicza – Edytorska EkoPress, Białystok
- 5) Meadows D., Meadows D., Randers J., Behrens W., 1972, *Granice wzrostu*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa
- 6) *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*, 1987
- 7) Piontek B., 2002, *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa – Kraków, s. 27
- 8) Piontek B., 2006, *Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego*, Wydawnictwo Hyla, Bytom, s. 20
- 9) Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Osielesko do 2008 roku

- 10) Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Koronowo na lata 2001 – 2015
- 11) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Białe Błota
- 12) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Dąbrowa Chełmińska
- 13) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Dobrcz
- 14) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nowa Wieś Wielka
- 15) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Sicienko
- 16) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Solec Kujawski
- 17) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Koronowo
- 18) *The Rio Declaration on Environment and Development*, Rio de Janeiro, 1992

Netografia:

- 1) Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks
- 2) Serwis internetowy powiatu bydgoskiego, <http://www.powiat.bydgoski.pl>
- 3) Serwisy internetowe gmin powiatu bydgoskiego:
<http://www.bialeblota.pl>
<http://www.dabrowachelminska.lo.pl>
<http://www.dobrcz.info>
<http://www.koronowo.pl>
<http://www.nowawieswielka.pl>
<http://www.osielsko.pl>
<http://www.sicienko.pl>
<http://www.soleckujawski.pl>

Dokumenty prawne:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz.U. 1997r. Nr 78, poz. 483)
- 2) Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie określenia przeciętnych norm zużycia wody z dnia 14 stycznia 2002r. (Dz.U. 2002r. Nr 8, poz. 70)
- 3) Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie utworzenia powiatów z dnia 7 sierpnia 1998r. (Dz.U. 1998r. Nr 103, poz. 652)
- 4) Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego z dnia 13 listopada 2003r. (Dz.U. 2003r. Nr 203, poz. 1966)
- 5) Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991r. (Dz.U. 1991r. Nr 101, poz. 444)
- 6) Ustawa o ochronie dóbr kultury z dnia 15 lutego 1962r. (Dz.U. 1962r. Nr 10, poz. 48)
- 7) Ustawa o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu Cywilnego z dnia 21 czerwca 2001r. (Dz.U. 2001r. Nr 71, poz. 733)
- 8) Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004r. (Dz.U. 2004r. Nr 92, poz. 880)
- 9) Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004r. (Dz.U. 2004r. Nr 64, poz. 593)
- 10) Ustawa o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998r. (Dz.U. 1998r. Nr 91, poz. 578 z późniejszymi zmianami)
- 11) Ustawa o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa z dnia 24 lipca 1998r. (Dz.U. 1998r. Nr 96, poz. 603 z późniejszymi zmianami)
- 12) Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006r. (Dz.U.

- 2006r. Nr 227, poz. 1658)
- 13) Ustawa Prawo Energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997r. (Dz.U. 2006r. Nr 89, poz. 625, tekst jednolity)